

de Kinderombudsman.

ONGEHOORD!

De onzichtbaarheid van kinderen bij huisvestingsproblemen

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Huisvestingsproblemen en inkomensarmoede	5
1.3 Impact huisvestingsproblemen op kinderen	5
1.4 Kinderrechtenkader huisvesting	5
1.5 Kwaliteit van de opvoedingsomgeving en de zeven elementen uit General Comment 14	6
1.6 Leeswijzer	7
2. Huisvestingsproblemen en ontwikkelingsrisico's van kinderen: het verhaal van Finny	8
2.1 Finny's verhaal uitgediept	9
2.2 Consequenties van de huisvestingsproblemen voor Finny en kinderen in een gelijksoortige situatie	9
2.3 De positie van kinderen in besluitvormingsprocedures door gemeenten bij huisvestingsproblemen en de casuïstiek die de Kinderombudsman ontvangt	10
3. Huisvestingsproblemen en ontwikkelingsrisico's van kinderen: het verhaal van Moudy	11
3.1 Moudy's verhaal uitgediept	12
3.2 Consequenties van de huisvestingsproblemen voor Moudy en kinderen in een gelijksoortige situatie	12
3.3 De positie van kinderen in besluitvormingsprocedures door gemeenten bij huisvestingsproblemen en de casuïstiek die de Kinderombudsman ontvangt	13
4. Huisvestingsproblemen en ontwikkelingsrisico's van kinderen: Het verhaal van Puck & Jet	15
4.1 Puck en Jet's verhaal uitgediept	16
4.2 Consequenties van de huisvestingsproblemen voor Puck en Jet en kinderen in een gelijksoortige situatie	16
4.3 De positie van kinderen in besluitvormingsprocedures door gemeenten bij huisvestingsproblemen en de casuïstiek die de Kinderombudsman ontvangt	17
5. Huisvestingsproblemen en ontwikkelingsrisico's van kinderen: Het verhaal van Anna & Rex	18
5.1 Anna en Rex' verhaal uitgediept	19
5.2 Consequenties van de huisvestingsproblemen voor Anna en Rex en kinderen in een gelijksoortige situatie	19
5.3 De positie van kinderen in besluitvormingsprocedures door gemeenten bij huisvestingsproblemen en de casuïstiek die de Kinderombudsman ontvangt.	20
6. Conclusies en aanbevelingen	21
6.1 Conclusies aangaande effecten van huisvestingsproblemen op de ontwikkeling van kinderen en hun positie in de besluitvormingsprocedures	22
6.2 Aanbevelingen aan gemeenten, de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	23
7. Bronnen- en Literatuurlijst	24
8. Bijlagen	25

VOORWOORD

Een huis dat als thuis voelt, is voor ieder kind de basis om veilig te kunnen opgroeien. Het is de voorwaarde voor een fijne kindertijd en een gezonde groei naar volwassenheid. In een veilige thuissituatie kunnen kinderen zichzelf zijn, met hun ouders die hen opvoeden en verzorgen, en op wie ze kunnen terugvallen als het wat moeilijker gaat. Ze kunnen er ontspannen, hun huiswerk maken, vriendjes ontvangen, spelen met broers en zussen. Huisvestingsproblemen, zoals te kleine behuizing, dakloosheid of vele wisselingen in woonomgeving, zorgen ervoor dat alles onzeker wordt. Kinderen zullen niet altijd laten merken dat ze er last van hebben. Want kinderen zijn er kampioen in om hun eigen zorgen te verbergen als ze denken dat hun ouders het moeilijk hebben. En dat maakt het erger. Kinderen krijgen hierdoor te maken met stress. En deze stress blokkeert ze op belangrijke leefgebieden. Stress kan leiden tot gevoelens van onmacht en paniek. Want waar ga je wonen als je geen huis hebt? Als dat je dagelijkse zorg is, gaat het op school minder goed. Dan staat het onbezorgd aangaan van vriendschappen onder druk. Als je als kind merkt dat je ouders je niet genoeg kunnen beschermen, omdat zij het ook niet meer weten, dan valt de basis weg. Dat is een angstige gewaarwording.

De afgelopen jaren heeft de Kinderombudsman doorlopend klachten ontvangen over huisvesting. Het betekent dat er een constante groep kinderen is, die met problemen opgroeit. Problemen die een fijne kindertijd en jeugd in de weg staan. Deze problemen belemmeren kinderen om uit te groeien tot zelfstandige, gezonde en stabiele volwassenen. En wat ik in deze klachten terugzie, is dat de manier waarop er gewerkt wordt, kinderen extra schade toebrengt. Ongewild

en onbedoeld. Dat klinkt hard voor degenen die op de dossiers rond huisvestingsproblemen werken en de onmacht voelen vanwege de krapte op de huizenmarkt. En toch zijn kinderen de dupe van hoe we in onze samenleving de besluitvormingsprocessen rond toewijzing van huisvesting hebben ingericht. Belangen van kinderen tellen hierbij niet serieus mee.

Zodra gezinnen met kinderen bij gemeenten aankloppen vanwege huisvestingsproblemen, is de reflex om zo snel mogelijk te zorgen voor een dak boven het hoofd van deze kinderen. Dat lijkt terecht. Maar andere zaken die belangrijk zijn, zoals de vraag wat het besluit betekent voor de ontwikkeling van kinderen, worden niet onderzocht. En hierdoor niet meegenomen in een dergelijk besluit. Dit moet veranderen. Niet alleen omwille van deze kinderen, maar ook omwille van de maatschappij die gebaat is bij stabiele, veilig en goed opgegroeide volwassenen.

Met deze portretgalerij wil ik de kinderen die hiermee te maken krijgen uit de schaduw halen. Ik wil laten zien wat de gevolgen voor deze kinderen zijn, wanneer bij het nemen van beslissingen over huisvesting hun perspectief en (ontwikkelings)belang niet wordt meegenomen. De portretten en de handreiking in deze uitgave bieden handvatten om op een kindvriendelijke wijze te gaan werken. Ik hoop dat deze hun weg gaan vinden in de praktijk. Ik hoop van harte dat het een eyeopener voor u is en dat het zal leiden tot daadwerkelijke stappen in vormgeving en uitvoering van beleid, zodat ook deze kinderen zo goed mogelijk kunnen opgroeien.

Margrite Kalverboer
de Kinderombudsvrouw

1. INLEIDING

1.1 AANLEIDING

De afgelopen jaren is het aantal gezinnen en jongeren dat met huisvestingsproblemen te kampen had, gestegen. Het aantal dakloze mensen in Nederland is sinds 2009 verdubbeld,¹ en er is een toename van zo'n 50% over het aantal dak- en thuisloze jongeren.² Uit onze eigen Ombudsregistraties zien we dat we in de afgelopen twee jaar doorlopend meldingen hebben gehad over problemen met huisvesting. Van 1 oktober 2019 tot 1 oktober 2020 kwamen er 42 meldingen binnen van ouders en kinderen met huisvestingsproblemen. Uit een eerdere verkenning van de Kinderombudsman in 2019 bleek vooral de onzichtbaarheid van kinderen bij de instanties die besluiten nemen over huisvestingsproblemen van gezinnen.

Ieder kind kan in zijn of haar leven in een kwetsbare (huisvesting) situatie belanden. Een situatie waarin kinderrechten geschonden worden. De Kinderombudsman bevordert de naleving van kinderrechten. Het Kinderrechtenverdrag (IVRK) en het belang van het kind vormen daarbij altijd het vertrekpunt. Kinderen – en hun ouders/ verzorgers – kunnen hun situatie lang niet altijd zelf veranderen. Daarom beweegt de Kinderombudsman de betrokken partijen om die situatie(s) voor kinderen te verbeteren.

Huisvestingsproblemen hebben negatieve effecten op de kwaliteit van leven en de ontwikkelingskansen van kinderen. Daarmee zijn ze van invloed op het toekomstperspectief van kinderen. We willen in deze uitgave zichtbaar maken wat huisvestingsproblemen voor het welzijn en ontwikkelingsperspectief van kinderen betekenen.

¹ Met Ombudsregistraties bedoelen wij de meldingen die ouders, professionals, kinderen zelf en andere betrokkenen bij ons doen over (mogelijke) problemen die kinderen ervaren in hun leven.

We willen laten zien hoe hiermee in de huidige besluitvormingsprocedures rekening wordt gehouden en hoe hiermee vanuit een kinderrechtenperspectief rekening zou moeten worden gehouden.

De vraag die leidend is in deze uitgave, is de volgende:
Wat betekenen huisvestingsproblemen voor het welzijn en ontwikkelingsperspectief van kinderen en hoe moet hiermee in besluitvorming rekening worden gehouden?

Om een goed beeld te schetsen hebben we een aantal portretten gemaakt van kinderen die hun perspectief geven op enerzijds hun huisvestingsproblemen en anderzijds de besluiten van gemeenten. Kinderrechten staan in deze portretten centraal. Alles wat een kind nodig heeft om goed op te groeien en de kansen te krijgen om zich naar vermogen te kunnen ontwikkelen. Zoals het Kinderrechtenverdrag dit voorstaat.

De serie van portretten laat – bij kinderen in verschillende omstandigheden en met verschillende huisvestingsproblemen – de urgentie zien van het volgen van de procedurele en inhoudelijke voorschriften uit het Kinderrechtenverdrag door betrokken partijen. Specifiek daar waar het gaat over hoe besluiten in het belang van kinderen genomen moeten worden. Deze procedurele en inhoudelijke voorschriften dienen immers het belang en de ontwikkelingskansen van kinderen.

Tegelijkertijd beseffen wij dat degenen die besluiten moeten nemen over huisvestingsproblemen, te maken hebben met zeer complexe keuzes. De krapte op de woningmarkt en de overvolle opvang zorgen ervoor dat instanties niet altijd kunnen handelen zoals ze wellicht zelf zouden willen. Dit rapport gaat uiteindelijk ook niet over de vraag of de uitkomst van het handelen van de betrokken partijen goed of fout is geweest.

Waar het in deze portrettenserie om gaat is de vraag of kinderen met huisvestingsproblemen voldoende gezien en gehoord zijn en of hun belangen zijn meegenomen in besluiten over hun huisvestingsproblemen, in lijn met het Kinderrechtenverdrag.

1.2 HUISVESTINGSPROBLEMEN EN INKOMENSARMOEDE

De portretten in de portrettengalerij staan niet op zichzelf. De 42 Ombudsregistraties die we hebben ontvangen in de periode van 1 oktober 2019 tot 1 oktober 2020, worden in de analyse van de portretten betrokken.² Wat opvalt in de portretten, de Ombudsregistraties, maar ook in literatuur over huisvestingsproblemen, is dat (inkomens)armoede niet de enige, maar wel een belangrijke reden is dat ouders niet zelf zorg kunnen dragen voor de adequate huisvesting van hun kind(eren). Mensen die weinig geld hebben, zijn financieel niet in staat zelf een huis te kopen of te huren in de - doorgaans duurdere - particuliere sector. Zij zijn aangewezen op de sociale huursector en hulp van gemeenten. Deze afhankelijkheid beperkt hun mogelijkheden en levert vaak extra stress op.^{3,5} Een overzicht van verschillende soorten huisvestingsproblematiek is opgenomen in bijlage 1.

1.3 IMPACT HUISVESTINGSPROBLEMEN OP KINDEREN

Huisvestingsproblemen worden in onze samenleving vooral gezien als een praktisch probleem van volwassenen: zij moeten zorgen voor een goede plek om te wonen. Hoewel dit een terechte veronderstelling is, hebben huisvestingsproblemen ook effect op de ontwikkeling van kinderen die hier - via hun ouders - mee geconfronteerd worden. Huisvestingsproblemen kunnen er voor kinderen voor zorgen dat zij weinig 'gesetteld' zijn in hun omgeving (bijvoorbeeld als gezinnen vaak moeten verhuizen) of dat zij weinig privacy hebben (bijvoorbeeld als ze te klein wonen of in de maatschappelijke opvang wonen). Daarnaast hebben huisvestingsproblemen ook indirect een effect op kinderen. Huisvestingsproblemen zorgen voor stress bij ouders, wat maakt dat zij minder (emotioneel) beschikbaar zijn voor hun kinderen. En kinderen zelf ervaren stress. Dit heeft z'n weerslag op hun kwaliteit van leven en hoe zij zich in de samenleving bewegen.³⁻⁵

Een huisvestingsprobleem is daarmee een probleem dat zich verder uitstrekt dan alleen het 'hier en nu'. Huisvestingsproblemen raken aan het toekomstperspectief van kinderen.

De onzekere en soms onveilige situatie waarin kinderen met huisvestingsproblemen opgroeien, brengt risico's met zich mee voor hun verdere ontwikkeling. Zo hebben deze kinderen een grotere kans om problemen te ervaren in hun schoolse functioneren en laten ze vaker gedragsproblemen zien. In dit verband wordt ook wel gesproken over 'een vicieuze cirkel van gezinsinstabiliteit'.³⁻⁴

1.4 KINDERRECHTENKADER HUISVESTING

Op grond van artikel 27 IVRK heeft ieder kind recht op een levensstandaard die toereikend is voor zijn of haar lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling. Hoewel ouders primair verantwoordelijk zijn om dit recht te waarborgen (lid 2), moet de staat passende maatregelen nemen als dat noodzakelijk is, onder andere op het gebied van voeding, kleding en huisvesting (lid 3).

Adequate huisvesting moet volgens het Kinderrechtencomité, dat toeziet op de naleving van het IVRK, aan een aantal eisen voldoen. Zo moet er sprake zijn van juridische woonzekerheid, toegang tot faciliteiten, de aanwezigheid van infrastructuur, betaalbaarheid, bewoonbaarheid, toegankelijkheid, geschiktheid van de locatie, veiligheid, toegang tot drinkwater en sanitair en andere hygiënische faciliteiten (*General Comment* (GC) 21). Het recht op huisvesting omvat meer dan alleen een dak boven je hoofd. Het gaat om het recht om ergens in veiligheid, vrede en waardigheid te wonen (GC 21).

Artikel 16 IVRK beschermt kinderen tegen huisuitzettingen. Kinderen hebben recht op bescherming tegen willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar woning. Dit betekent echter niet dat huisuitzettingen nooit mogen plaatsvinden. Wel moeten staten volgens het Kinderrechtencomité (GC 21) huisuitzettingen voorkomen en mag huisuitzetting pas plaatsvinden als er een passend huisvestingsalternatief is.

Ouders zijn ook primair verantwoordelijk voor de zorg, opvoeding en begeleiding van hun kinderen (artikel 5 IVRK). De overheid moet de rechten en verantwoordelijkheden van ouders respecteren. Daarbij moet de overheid de ouders passende bijstand verlenen bij het invullen van die verantwoordelijkheid en het kunnen uitoefenen van de ermee verbonden taken. Het bovenstaande betekent dat de overheid niet overal hoort in te grijpen. Het is in eerste instantie aan ouders om een kind groot te brengen. De overheid past hierin een ondersteunende, faciliterende en dienende rol.

² De specifieke methoden die gebruikt zijn in het tot stand komen van deze portrettengalerij zijn beschreven in bijlage 2

Artikel 9 IVRK beschermt het kind tegen het onvrijwillig gescheiden worden van zijn of haar ouders, tenzij dit in het belang is van het kind. Volgens het Kinderrechtencomité mag armoede nooit de enige reden zijn om een kind van zijn of haar ouders te scheiden. Wanneer een gezin te maken heeft met armoede, dan moet dat worden beschouwd als een signaal dat het gezin behoefte heeft aan passende ondersteuning (GC 14 en 21).

Centraal in het IVRK staat een aantal kinderrechtenbepalingen, te weten de artikelen 2, 3, 6 en 12 die in onderlinge samenhang moeten worden gezien. Alle andere kinderrechten moeten in het licht van deze kernartikelen worden geïnterpreteerd. Bijvoorbeeld het recht op een adequate levensstandaard, zoals verwoord in artikel 27 IVRK, en de andere hier boven genoemde artikelen. Zo hebben kinderen recht op een gelijke behandeling (artikel 2 IVRK), en heeft ieder kind er recht op dat zijn of haar ontwikkelingsbelangen zwaar wegen bij besluiten die voor het kind belangrijk zijn (artikel 3 en 6 IVRK). Verder moet het kind de mogelijkheid krijgen om zijn of haar visie te geven over dergelijke besluiten (artikel 12 IVRK).

Volgens artikel 3 IVRK moeten bij alle maatregelen betreffende kinderen de belangen van het kind een eerste overweging vormen. Deze verplichting geldt ten aanzien van maatregelen die worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn, rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten en wetgevende lichamen. Dit betekent niet dat het belang van het kind altijd voorrang heeft boven andere belangen. Wel betekent het dat in geval van een belangenconflict, het belang van het kind als regel de doorslag behoort te geven (GC 14).

Uit artikel 3 IVRK volgen ook voorschriften ten aanzien van besluitvormingsprocessen in zaken waar kinderen bij betrokken zijn (GC 14). Elk besluit bestaat uit vier stappen. Bij elk besluit dat een kind raakt, moet worden onderzocht hoe het besluit een mogelijke positieve of negatieve impact heeft op de (ontwikkeling) van kinderen (stap 1). Dit onderzoek wordt gedaan aan de hand van zeven elementen die van belang zijn voor een gezonde ontwikkeling van een kind.³

---

³ Het betreft de elementen: identiteit van het kind (1), mening van het kind (2), behoud van de gezinsomgeving (3), zorg, bescherming en veiligheid (4), kwetsbaarheid van het kind (5), het recht op gezondheidszorg (6) en het recht op onderwijs (7).

De zeven elementen corresponderen met de rechten uit het IVRK. Daarnaast kunnen andere voor het besluit relevante elementen onderzocht worden. Na het in kaart brengen van het belang van het kind, worden de overige belangen in kaart gebracht (stap 2). Stap 3 houdt een belangenafweging in waarin het belang van het kind vooropgesteld dient te worden. Het besluit wordt daarna aan het kind en de ouders teruggekoppeld (stap 4). Uit de motivering van het besluit moet blijken hoe de belangen van het kind zijn onderzocht, en welk gewicht aan dat belang is toegekend. Als kinderen of ouders het niet eens zijn met het besluit, moet er vervolgens gewezen worden op de mogelijkheden om tegen het besluit in te gaan.

HET BESLUIT IN 4 STAPPEN:

1

BELANGEN VAN HET KIND

Onderzoek je wat het beste is voor het kind of kinderen met huisvestingsproblemen. Je onderzoekt eerst wat het ideale besluit zou zijn als je alleen maar rekening hoeft te houden met het belang van het kind of van de betrokken kinderen.

2

ANDERE BELANGEN

Breng je de andere belangen in kaart, zoals de belangen van andere woningzoekenden, organisaties of gemeentes en de risico's die bij het te nemen besluit meespelen.

3

AFWEGEN VAN DE BELANGEN

Weeg je de belangen van het individuele kind of kinderen af tegen de andere belangen en risico's. Hierbij moet het belang van het kind of van de kinderen voorop worden gesteld.

4

UITLEG VAN HET BESLUIT

Leg je het besluit heel goed uit aan het kind of de kinderen, en bespreek je met het kind of de kinderen wat er tegen gedaan kan worden als hij of zij het niet met het besluit eens is.

1.5 KWALITEIT VAN DE OPVOEDINGSOMGEVING EN DE ZEVEN ELEMENTEN UIT GENERAL COMMENT 14

Volgens artikel 6 IVRK geldt dat ieder kind recht heeft op een zo goed mogelijke ontwikkeling. De ontwikkeling van een kind is het meest gediend in een kwalitatieve goede opvoedingsomgeving. De kwaliteit van deze omgeving kan gemeten worden aan de hand van 14 omgevingsvoorwaarden, die ontleend zijn aan het zogenaamde 'Best Interest of the Child' (BIC) model.¹⁵ De kwaliteit van deze 14 omgevingsvoorwaarden hangt samen met het welzijn van kinderen. In het algemeen is het zo dat hoe hoger de kwaliteit van deze 14 omgevingsvoorwaarden is, hoe beter het welzijn en ontwikkelingsperspectief van het kind.⁴

De 14 voorwaarden zien we ook terug in de zeven elementen uit GC 14 over de procedurele en inhoudelijke voorschriften uit het IVRK omtrent besluitvorming over zaken die impact hebben op het leven van kinderen.

⁴ De voorwaarden voor een goede ontwikkeling zijn adequate verzorging (1), veiligheid (2), liefde en aandacht van ouders (3), structuur, regels en ondersteuning (4), goed voorbeeldgedrag van ouders (5), interesse van ouders (6) stabiliteit en continuïteit in de opvoeding en verzorging (7), veiligheid in de buurt (8), respect (9), een sociaal netwerk van andere volwassenen (10), school en vrije tijdsbesteding (11), contact met leeftijdgenoten en vrienden (12), goed voorbeeldgedrag van andere volwassenen (13), zekerheid en continuïteit in de leefomstandigheden (14)

Daar waar het in het BIC-model eerder gaat om de omgeving van het kind, zien de zeven elementen uit GC 14 ook toe op de persoonlijke omstandigheden en de persoonlijkheid van een kind, waar de omgeving deel vanuit maakt.

1.6 LEESWIJZER

In deze portrettengalerij bespreken we vier zaken die gaan over huisvestingsproblemen. Achtereenvolgens is dat het portret van Finny, die te maken heeft met niet-passende huisvesting (hoofdstuk 2). Moudy heeft te maken gehad met een gedwongen huisuitzetting (hoofdstuk 3). In hoofdstuk 4 komen Puck en Jet in beeld in een casus over spoedzoekers en we sluiten af in hoofdstuk 5 met de portretten van Anna en Rex, waarbij de huisvestingsproblemen samenhangen met remigratie en regiobinding. De knelpunten in de huisvestingssituaties en daaraan verbonden ontwikkelingsrisico's worden bij elke casus gekaderd in wat we al weten uit eerder onderzoek en uit onze eigen Ombudsregistraties. In hoofdstuk 6 bespreken we de conclusies (bevindingen) die uit deze – breder getrokken – casuïstiek volgen. We sluiten in hetzelfde hoofdstuk af met aanbevelingen voor alle betrokken en verantwoordelijke partijen.

2. HUISVESTINGSPROBLEMEN EN ONTWIKKELINGSRISICO'S VAN KINDEREN: HET VERHAAL VAN FINNY

NAAM: Finny

LEEFTIJD: 9 jaar

WOONSITUATIE: alleen bij moeder

PRIMAIR HUISVESTINGSPROBLEEM:
niet-adequate huisvesting

Mijn naam is Finny en ik ben 9 jaar. Ik woon samen met mijn moeder. Ons huis is wat klein. We hebben maar 1 slaapkamer. Ik slaap in een bed dat mijn oom voor me heeft gemaakt, maar mijn moeder slaapt naast me op een matras op de grond. In de winter slapen wij allebei op een matras in de woonkamer, want dan is het te koud in de slaapkamer. Mijn moeder is al een tijdje bezig om een iets groter huis voor ons te vinden, zodat ik in ieder geval een eigen kamer heb. We denken allebei dat dit beter zal zijn voor mij. Maar de wachtlijsten voor een huis dat zij kan betalen zijn heel lang. Mijn moeder heeft al drie keer urgentie aangevraagd bij de gemeente. Dit wordt telkens afgewezen omdat onze situatie niet levensbedreigend is. Ze kijken hierbij niet of het wel goed is voor mij zoals ik nu woon. De gemeente heeft ook niet aan mij gevraagd waarom ik een groter huis wil. Mijn moeder blijft reageren op andere huizen van de woningbouwvereniging. Zij heeft ook woningruil proberen te regelen. Tot nu toe is nog niks gelukt, maar ze blijft vechten.

“IK WIL EEN EIGEN KAMER WAARIN IK LEKKER KAN SLAPEN EN LEZEN. DAT IK EEN EIGEN BUREAU HEB EN EEN KASTJE MET EIGEN SPULLEN”.

2.1 FINNY'S VERHAAL UITGEDIPT

Finny is net begonnen aan groep zes. Hij vindt tikkertje spelen buiten het leukste van school en hij vertelt dat hij super goed kan spellen. Voor zijn instaptoetsen dit jaar heeft hij een paar slechte cijfers gehaald, en zijn moeder maakt zich daar zorgen om. Toen Finny jonger was, sliepen hij en zijn moeder samen in een stapelbed. Finny onder, zijn moeder boven. Dat was toen niet zo erg, omdat Finny nog jong was. Maar nu hij ouder wordt, willen Finny en zijn moeder graag dat hij een eigen plek heeft om te slapen, zijn schoolwerk te doen en te spelen. Finny wil graag een eigen kamer voor hen allebei. Nu hoort hij bijvoorbeeld alle telefoongesprekken van zijn moeder, en dat wil hij liever niet. Finny's moeder denkt ook dat een eigen kamer hen allebei de rust en ruimte zal geven om te verwerken wat er allemaal is gebeurd.

Finny en zijn moeder hebben op dit moment geen contact met de vader van Finny. Finny heeft zijn vader twee jaar geleden voor het laatst gezien. Zijn vader heeft nooit bij hen gewoond, wel kwam hij bij hen thuis. Finny's vader is verslaafd aan drugs en er was sprake van geweld tussen Finny's vader en moeder. Twee jaar geleden was Finny hier getuige van. Sindsdien heeft zijn moeder ervoor gezorgd dat Finny's vader niet meer in huis komt.

“ALS IK KONING WAS VAN NEDERLAND, ZOU IK ERVOOR ZORGEN DAT KINDEREN EEN GOED LEVEN HADDEN. BIJVOORBEELD DOOR GELD TE GEVEN AAN ARME KINDEREN. EN DAN ZOU IK SCHOLEN OPENEN VOOR ARME KINDEREN”

Finny's moeder heeft veel stress door alles wat er gebeurt is. Zij werkt hierdoor al drie jaar niet meer. Er is weinig geld om leuke spullen te kopen. Finny wilde graag een fiets, die zijn oom en tante uiteindelijk voor hem gekocht hebben. Finny's moeder maakt zich zorgen om hem. Omdat zij zo gestrest en moe is, wordt Finny vaak boos op haar en kan hij zich slecht concentreren op school. Ook denkt zij dat het gewelddadige verleden invloed heeft op hoe het met Finny gaat. Hij krijgt hiervoor binnenkort hulp.

2.2 CONSEQUENTIES VAN DE HUISVESTINGSPROBLEMEN VOOR FINNY EN KINDEREN IN EEN GELIJKSOORTIGE SITUATIE

De casus van Finny laat zien dat als er sprake is van huisvestingsproblemen, er vaak sprake is van problemen op meerdere ontwikkelingsgebieden van kinderen. Voor Finny, en kinderen zoals hij, wordt dit deels veroorzaakt door problemen uit het verleden, en belemmert de huisvestingsproblematiek het herstel van die eerdere ervaringen.

ONTWIKKELINGSRISICO'S IN DE LEEFOMGEVING DIE VOOR FINNY GELDEN EN VOOR ANDERE KINDEREN IN GELIJKSOORTIGE SITUATIES

Uit het interview met Finny blijkt dat hij vindt dat hij geen goed voorbeeld van zijn ouders krijgt. Hij ervaart door de kleine behuizing ook geen rust en zekerheid in zijn leven. Finny vindt het huis en de buurt waarin hij en zijn moeder wonen, niet veilig. Finny vertelt daarover dat hij heeft gezien dat een man uit woede een muur intrapte in het gebouw waar hij woont. Op de vraag waarom hij het huis niet veilig vindt, gaf hij geen antwoord. Uit het verhaal van Finny kun je opmaken dat Finny in het huis waar hij woont, het geweld tussen zijn ouders heeft meegemaakt. Volgens zijn moeder heeft hij nog steeds last van de gevolgen hiervan, en krijgt hij hiervoor binnenkort behandeling. Ondanks dat er op dit moment geen contact is met vader – en hij het geweld tussen z'n ouders niet meer meemaakt – kan hij zich (door ruimtegebrek) niet onttrekken aan de problemen van zijn moeder. Hij hoort haar privégesprekken en wordt geconfronteerd met haar zorgen en stress. Kinderen kunnen een dergelijke leefsituatie als onveilig ervaren en dit geldt mogelijk ook voor Finny.³

Zowel Finny als zijn moeder geeft aan dat, hoewel hij het naar zijn zin heeft op school, Finny zich niet goed kan concentreren op school. Zijn schoolprestaties lijden hier op dit moment onder. De stress waarin hij leeft en hetgeen hij heeft meegemaakt, lijken hierin een rol te spelen. Uit wetenschappelijke studies blijkt dat precare woonsituaties een negatieve invloed hebben op het gedrag van kinderen, hun ontwikkeling en schoolse presteren, en hiermee op hun toekomstperspectief.⁴

Daarnaast is er bij huisvestingsproblematiek vaak ook sprake van armoedeproblematiek, zoals we bij Finny zien. Opgroeien in armoede heeft naast huisvestingsproblematiek ook een eigen (negatieve) invloed op het schoolse functioneren van kinderen.⁴⁻⁶ Kinderen in een vergelijkbare situatie als Finny komen hiermee al op jonge leeftijd op een achterstand te staan.

Finny heeft woede-uitbarstingen richting zijn moeder die het gevolg kunnen zijn van de stress die Finny ervaart; zowel indirect door de zorgen en stress van zijn moeder als direct door zijn eigen onrust over de huidige huisvestingssituatie. Voor ouders die belast zijn met huisvestingsproblemen, en daaraan gelieerde armoedeproblematiek, is het vaak moeilijk om op een adequate manier vorm te geven aan de opvoeding en/of om met de gedragsproblemen die kinderen in dergelijke situaties kunnen laten zien, om te gaan. Dit 'familie stress model' verklaart daarmee de vergrote kans op verwaarlozing en mishandeling bij kinderen die opgroeien met huisvestingsproblematiek.⁵

2.3 DE POSITIE VAN KINDEREN IN BESLUITVORMINGSPROCEDURES DOOR GEMEENTEN BIJ HUISVESTINGSPROBLEMEN EN DE CASUÏSTIEK DIE DE KINDEROMBUDSMAN ONTVANGT

HULPVRAAG AAN GEMEENTE BIJ HUISVESTINGSPROBLEMATIEK

Kinderen hebben recht op adequate huisvesting (art. 27 IVRK) en recht op een zo goed mogelijke ontwikkeling (art. 6 IVRK). Ouders zijn daarvoor primair verantwoordelijk, maar de overheid moet hen helpen als zij daar niet zelf in kunnen voorzien. Dit betekent een huis met voldoende ruimte als basis om goed op te groeien en zich in rust te kunnen ontwikkelen. In de casus van Finny zien we dat de moeder van Finny voor hem – en haarzelf – op zoek is gegaan naar een huis met meer ruimte om tegemoet te komen aan de ontwikkelingsbehoeften van Finny.

Gezien het beperkte aanbod van betaalbare woningen, komt de moeder van Finny zonder hulp niet in aanmerking voor een geschikte woning. Zij vraagt daarom voor Finny en haarzelf een urgentieverklaring aan bij de gemeente. Deze verklaring moet helpen met voorrang wel in aanmerking te komen voor een adequate woning. Finny's moeder staat hierin niet alleen.

OMBUDSREGISTRATIES

Uit de Ombudsregistraties van het afgelopen jaar blijkt dat 11 van de 42 mensen (26%) die vanwege huisvestingsproblemen contact opnamen met de Kinderombudsman, aangaven één of meerdere malen urgentie te hebben aangevraagd. De redenen van ouders om urgentie aan te vragen lopen uiteen. Enerzijds zijn er ouders die, net als de moeder van Finny, het huis niet passend vinden vanwege ruimtegebrek. Anderen gaven aan dat het huis niet geschikt was voor kinderen vanwege het

aanwezig zijn van ongezonde schimmels in het huis. De meesten van deze 11 ouders vroegen echter urgentie aan omdat zij dakloos waren of dreigden te raken. Bij 10 van hen is de urgentie afgewezen.

VERPLICHTINGEN VAN DE GEMEENTE BIJ HUISVESTINGSPROBLEMATIEK

Gemeenten mogen in een huisvestingsverordening kwetsbare groepen aangeven die voor urgentie in aanmerking komen. Zoals ook uit het verhaal van Finny blijkt, kan de gemeente aanvragen voor een urgentieverklaring afwijzen als er volgens hen geen sprake is van een "noodsituatie".

Op grond van het Kinderrechtenverdrag moeten instanties – zoals de gemeente – het belang van kinderen meenemen in besluiten die een impact hebben op het leven van kinderen (art. 3 IVRK). Onderdeel van de proces- en inhoudelijke voorschriften over hoe je zo'n besluit neemt, is het horen van het betreffende kind. Kinderen hebben namelijk het recht om hun mening te laten horen over hun situatie (art. 12 IVRK). In het geval van Finny bijvoorbeeld, had de gemeente het belang van Finny onderdeel moeten laten zijn van het besluit al dan niet een urgentieverklaring af te geven. Daarvoor had de gemeente met Finny moeten spreken en zich moeten verdiepen in zijn situatie. Volgens Finny is dit niet gebeurd.

ONDERZOEKEN EN VASTSTELLEN BELANG VAN DE KINDEREN BIJ BESLUITVORMING

Bij het onderzoeken en het vaststellen van het belang van kinderen moet in iedere zaak rekening gehouden worden met zeven elementen. Deze hebben we in het geval van Finny hieronder uiteengezet.

Identiteit (artikel 8 IVRK): Leeftijd is belangrijk. Hoe jonger kinderen met complexe problemen in aanraking komen, hoe groter de impact op de verdere ontwikkeling en het toekomstperspectief. De gemeente had rekening moeten houden met de jonge leeftijd van Finny (9 jaar).

De mening van het kind (artikel 12 IVRK): Over de situatie en te nemen beslissing moet de mening van het kind worden meegenomen. Dit is ongeacht de leeftijd of het ontwikkelingsniveau van het kind. Bij Finny is dit niet gebeurd.

Behoud van de gezinsomgeving en belangrijke contacten (artikel 9 IVRK): Dit element staat in deze casus niet onder druk.

Zorg, bescherming en veiligheid (artikel 19 IVRK): Dit speelt in de casus van Finny een belangrijke rol. Hij heeft het geweld tussen zijn ouders meegemaakt in het huis waar hij woont en er is te weinig ruimte om zich te onttrekken aan de problemen en stress van zijn moeder.

Kwetsbaarheid: Finny is kwetsbaar door de ervaringen van geweld in zijn leven. Daarbij groeit hij op in een situatie van armoede waardoor er onvoldoende escape-mogelijkheden zijn om zich aan de negatieve invloeden in zijn leven te onttrekken.

Het recht op gezondheid (artikel 24 IVRK): Finny wordt vaak boos op zijn moeder en krijgt binnenkort hulp voor zijn ervaringen met huiselijk geweld.

Het recht op onderwijs (artikel 28 IVRK): Finny gaat naar school en om die reden wordt aan het recht op onderwijs voldaan. We zien echter dat zijn schoolprestaties negatief beïnvloed worden door de woonsituatie waarin hij opgroeit en door alles wat hij heeft meegemaakt.

3. HUISVESTINGSPROBLEMEN EN ONTWIKKELINGSRISICO'S VAN KINDEREN: HET VERHAAL VAN MOUDY

NAAM: Moudy

LEEFTIJD: 17 jaar

WOONSITUATIE: bij moeder met twee zusjes (9 en 2,5 jaar) en broertje (5 jaar)

PRIMAIR HUISVESTINGSPROBLEEM: huisuitzetting

Mijn naam is Moudy en ik ben 17 jaar. Ik woon samen met mijn moeder, twee zusjes en broertje in een huis dat eigendom is van een hulporganisatie. Hier wonen wij nu vier maanden. Onze vader woont gescheiden van ons. Hij woont nog in de gemeente waar wij hiervoor met z'n allen woonden. Wij zijn ongeveer vijf jaar geleden naar Nederland gevlucht. Ongeveer drie jaar lang hebben wij toen op een plek gewoond waar het heel fijn was. Mijn vader wilde verhuizen naar een andere provincie omdat daar een paar familieleden van zijn kant wonen. Het ging niet goed met ons daar. Wij hadden veel last van de buren die ons discrimineerden. In dat dorp roddelden ze heel erg over ons. Ook klaagde onze buurman steeds bij de woningbouwvereniging. Meestal onterecht. Toen kwam er een uitspraak van de rechter en moesten wij binnen twee weken ons huis uit. Mijn ouders spreken slecht Nederlands en zij wisten niet wat zij moesten doen. Ik ben toen voor ons op zoek gegaan naar een nieuw huis. De gemeente en woningbouwvereniging zeiden mij dat ze niks voor ons gingen doen. Ook niet toen ik ze vroeg of dat betekende dat we dan maar op straat moesten wonen. Ik heb toen aan al mijn vrienden gevraagd wat ik moest doen. Door hen ben ik terecht gekomen bij een hulporganisatie. Deze hulporganisatie heeft mij en mijn moeder toen geholpen.

We hebben toen een tijdje met z'n vijven bij vrienden van mij en mijn moeder gewoond. Daarna zijn we naar het huis verhuisd waar we nu wonen. Hier ben ik heel blij. Wij hebben ons hier in de gemeente ingeschreven nu. Over een jaar ongeveer krijgen we een huis. Tot die tijd kunnen we hier blijven wonen.

“HET WAS HEEL MOEILIK ALLEMAAL. MAAR IK GA NIET ACHTEROM KIJKEN. ALLEEN NOG MAAR VOORUIT. IK WIL NOG MAAR ÉÉN KEER VERHUIZEN. EN DAN IS HET KLAAR.”

3.1 MOUDY'S VERHAAL UITGEDIPT

Moudy houdt veel van fitnesssen en chillen met zijn vrienden. Later wil hij graag zijn eigen bedrijfje opstarten. School vindt hij belangrijk. Maar door alle problemen van vorig jaar, is hij blijven zitten. Dat vindt hij heel erg.

De plek waar hij hiervoor woonde, vond hij helemaal niet leuk. Het was een heel klein dorp en hij moest ver reizen naar school. Zijn burens hadden er moeite mee dat zijn moeder een hoofddoek draagt. Omdat de moeder van Moudy haar hoofddoek in huis graag af wil doen, doet zij altijd de gordijnen dicht. De burens roddelden dan dat er rare dingen in huis gebeurden. Ook klaagden de burens dat zij overlast bezorgden, wat volgens Moudy niet waar was. Toch geloofde de woningbouwvereniging volgens Moudy altijd alleen de burens. De keer dat Moudy echt heel boos werd, was toen de buurman ook vervelende opmerkingen schreeuwde tegen zijn kleine zusje. Hij heeft zijn boosheid toen niet geuit, want hij was bang dat hij dan problemen zou krijgen.

Toen Moudy en zijn familie op straat terecht dreigden te komen na de uitspraak van de rechter, zag hij dat niet als een persoonlijk probleem maar als een groot probleem voor heel zijn familie. Hij is toen gaan praten met de gemeente en de woningbouwvereniging. Moudy vertelt dat de gemeente hem heeft gezegd dat ze niks voor hem of zijn familie gingen doen.

Moudy: "Met de gemeente en de woningbouwvereniging heb ik alleen gepraat over mijn vader en moeder. Niet over mezelf. Zij hebben ook niks over mezelf aan mij gevraagd. Wij kregen geen enkele hulp van hen. In mijn nieuwe gemeente is dat anders. Onze contactpersoon heeft bijvoorbeeld tegen mij gezegd dat ik nu alles moet loslaten en dat ik weer mijn eigen dingen moet gaan doen."

Moudy vindt het lastig om over het afgelopen jaar te praten. Er was in die tijd geen structuur in zijn leven. Hij ging niet meer naar school en stond elke dag op een andere tijd op. Hij had geen vrije tijd of contact met zijn vrienden, want hij moest al zijn tijd besteden aan het zoeken naar een huis. Door zoveel te moeten regelen voor zijn moeder, zusjes en broertje, kon hij wel alvast oefenen voor later, vertelt Moudy.

In de gemeente waar zij nu wonen, vindt Moudy het heel fijn. Hij en zijn moeder hebben er een vast contactpersoon. Met haar kunnen zij, samen met iemand van de hulporganisatie, overleggen over wat zij nodig hebben. Zijn moeder krijgt nu ook een uitkering. Deze hebben ze nodig om de huur te betalen en om te kunnen eten. Toen de uitkering nog niet geregeld was, kregen zij eten van de gemeente.

“VOOR JONGENS IN MIJN SITUATIE ZOU HET ERG HELPEN ALS IEMAND TEGEN JE ZEGT: JE DOET HET GOED, DEZE TIJD GAAT OOK WEER VOORBIJ. DAT GEEFT JE ZELFVERTROUWEN. WANT OP ZO’N MOMENT IS ALLES ONZEKER.”

Moudy zegt dat hij door alles sterker is geworden. Hij weet nu dat als hij weer een moeilijke periode krijgt, hij sterk genoeg is om het op te lossen en dat alle moeilijke dingen overgaan. Dat heeft hij nu zelf ontdekt. Hij gaat door met zijn leven nu. Hij heeft weer wat vrienden en hij is weer aan school begonnen, maar vindt het nog wel moeilijk om dat weer goed op te pakken. Moudy kijkt uit naar het moment dat hij, zijn moeder, broertje en zusjes een echt huis in de gemeente hebben over een jaar.

3.2 CONSEQUENTIES VAN DE HUISVESTINGS-PROBLEMEN VOOR MOUDY EN KINDEREN IN EEN GELIJKSOORTIGE SITUATIE

De casus van Moudy laat zien dat als er sprake is van huisuitzetting, er grote stress ontstaat over waar het gezin – en daarmee de betrokken kinderen – uiteindelijk terecht zullen komen. Het leven van kinderen staat op zo’n moment stil. Voor kinderen als Moudy, wiens ouders de Nederlandse taal niet goed machtig zijn, geeft de verantwoordelijkheid die zij voelen om een oplossing te vinden, extra stress.

ONTWIKKELINGSRISICO'S DIE VOOR MOUDY GELDEN EN VOOR ANDERE KINDEREN IN GELIJKSOORTIGE SITUATIES

Moudy geeft aan dat in de periode dat hij en de rest van het gezin wisten dat zij uit huis werden gezet, er verschillende dingen niet goed gingen in zijn leven. Zo stopte hij met school. Daarmee vielen zijn structuur en routines weg. In die periode had hij geen vrije tijd meer en zag of sprak hij zijn vrienden ook niet. Hij stak al zijn tijd en energie in het zoeken naar een oplossing voor het huisvestingsprobleem. Door de onduidelijkheid over hun toekomstige huisvestings situatie, was er ook geen rust en zekerheid in zijn leven. In die periode heeft hij geen liefde of aandacht van zijn vader gekregen. Wel van zijn moeder. Dat de zorg en aandacht van ouders voor kinderen onder druk komt te staan bij huisvestingsproblemen is ook uit wetenschappelijk onderzoek bekend.³⁻⁴ In het geval van Moudy, waarin hij door de vele taken die hij op zich nam niet meer naar school ging of zijn vrienden sprak, betekent dit dat ook op andere gebieden het gevoel van meedoen of erbij horen onder druk is komen te staan.⁴

Kinderen hebben behoefte aan structuur, duidelijkheid en voorspelbaarheid om zich veilig te kunnen voelen. Voor Moudy vielen alle vastigheden in zijn leven weg toen bleek dat hij en het gezin uit huis werden gezet. Moudy geeft aan veel last te hebben gehad van deze onduidelijkheid en onzekerheid.

In Moudy's situatie speelt ook mee dat zijn ouders vanwege taalproblemen niet zelfstandig huisvesting voor het gezin kunnen regelen. Hierdoor komt er veel verantwoordelijkheid bij Moudy te liggen. Moudy wordt hierdoor op jonge leeftijd belast met de zorgen en verantwoordelijkheden die nog niet bij zijn leeftijd en ontwikkelingsniveau passen, hetgeen extra stress en onzekerheid oplevert. In pedagogische termen spreekt men dan over parentificatie.¹³

Diezelfde parentificatie zien we ook terug bij Moudy en zijn contact met leeftijdsgenoten. Op de leeftijd van Moudy is het belangrijk om los te komen van ouders door samen met leeftijdsgenoten de wereld te gaan ontdekken.¹⁴ Uit het gesprek bleek echter dat Moudy zijn toekomst afstemt op de behoeften van zijn moeder. Op de vraag of hij voor zichzelf op zoek ging naar een kamer of huis, antwoordde hij bijvoorbeeld dat dat nog lang niet aan de orde is omdat zijn moeder hem nodig heeft om voor haar en zijn broertje en zusjes te zorgen.

3.3 DE POSITIE VAN KINDEREN IN BESLUITVORMINGSPROCEDURES DOOR GEMEENTEN BIJ HUISVESTINGSPROBLEMEN EN DE CASUÏSTIEK DIE DE KINDEROMBUDSMAN ONTVANGT

HULPVRAAG AAN GEMEENTE BIJ HUISVESTINGSPROBLEMATIEK

In de casus van Moudy speelt voor wat betreft huisvesting het probleem dat hij en zijn familie dakloos dreigen te raken omdat zij door de woningbouwvereniging het huis uit zijn gezet. Niet zijn ouders, maar Moudy zelf, is toen naar de gemeente gestapt om te vragen wat zij nu moesten doen en hoe hij onderdak kon regelen.

OMBUDSREGISTRATIES

Moudy en zijn familie staan hierin niet alleen. In het afgelopen jaar hadden 15 van de 42 huisvestingszaken (35,7%) die bij de Kinderombudsman werden gemeld, betrekking op (dreigende) uithuiszettingen en daarmee dreigende dakloosheid. Negen uithuiszettingen waren op initiatief van de woningbouwvereniging, zes op initiatief van een (ex)partner of iemand uit het sociale netwerk van degene die belde.

VERPLICHTINGEN VAN DE GEMEENTE BIJ HUISVESTINGSPROBLEMATIEK

Woningbouwverenigingen sluiten huurcontracten met personen vanaf 18 jaar. Als huurders niet aan hun betaalverplichtingen voldoen en/of wanneer huurders overlast bezorgen, hebben woningbouwverenigingen de bevoegdheid een huisuitzettingsprocedure bij de rechter te starten. Wanneer gezinnen geen zicht hebben op een andere woning na de huisuitzetting, kunnen zij steun vragen bij de gemeente.

In de casus van Moudy stonden twee beslissingen centraal: de beslissing tot huisuitzetting van de woningbouwvereniging (een rechterlijke uitspraak) en de beslissing van de gemeente om Moudy en zijn familie niet te helpen op het moment dat zij op straat zouden komen te staan. Bij beide beslissingen spelen naast artikel 16 en 27 IVRK ook de procedurele en inhoudelijke voorschriften uit de artikelen 3 en 12 IVRK een rol.

In het interview heeft Moudy alleen verteld over zijn ervaringen met de gemeente. Op grond van het Kinderrechtenverdrag moeten instanties - zoals de gemeente - het belang van kinderen meenemen in besluiten die een impact hebben op het leven van kinderen (art. 3 IVRK). Onderdeel van de inhoudelijke en procesvoorschriften over hoe je zo'n besluit neemt, is het horen van het betreffende kind. Kinderen hebben namelijk het recht om hun mening te laten horen over hun situatie (art. 12 IVRK). In het geval van Moudy bijvoorbeeld, had de gemeente het belang van Moudy onderdeel moeten laten zijn van het besluit het gezin al dan niet te helpen bij het vinden van een huisvestingsalternatief na de huisuitzetting. Daarvoor had de gemeente met Moudy moeten spreken en zich moeten verdiepen in zijn situatie.

Volgens Moudy is dit alles niet gebeurd. Eenzelfde beeld spreekt ook uit het merendeel van de 15 Ombudsregistraties die over (dreigende) huisuitzettingen gaan. Net als in het geval van Moudy vertellen de ouders en kinderen die de Kinderombudsman gebeld hebben dat de situatie en het ontwikkelingsperspectief van de betrokken kinderen evenmin is meegenomen in besluiten van gemeenten over het al dan niet geven van hulp na huisuitzettingen.

Onderzoeken en vaststellen belang van de kinderen bij besluitvorming Bij het onderzoeken en vaststellen van het belang van kinderen moet in iedere zaak rekening gehouden worden met zeven elementen. Deze hebben we in het geval van Moudy hiernaast uiteengezet.

Identiteit (artikel 8 IVRK): Leeftijd is belangrijk. Jongeren moeten zich los kunnen maken van hun ouders zodat zij hun eigen identiteit kunnen ontwikkelen. Vanwege de huisvestingsproblemen en de verantwoordelijkheid die Moudy daardoor kreeg, wordt hij belemmerd in het doorlopen van deze ontwikkelingsfase.

De mening van Moudy (artikel 12 IVRK): Moudy heeft de gemeente gesproken maar wordt alleen gezien als vertegenwoordiger van zijn ouders en niet als zelfstandig rechthebbend persoon.

Het behoud van de gezinsomgeving en belangrijke contacten (artikel 9 IVRK): Dit element staat niet onder druk in deze casus.

Zorg, bescherming en veiligheid (artikel 19 IVRK): Bij Moudy ontstond het gevoel van onveiligheid op het moment hij niet meer wist waar hij terecht zou komen en of er een huisvestingsalternatief was na de huisuitzetting. Bovendien werd Moudy zelf verantwoordelijk voor de zorg en veiligheid van het gezin door de gebrekkige taalbeheersing van zijn moeder.

Kwetsbaarheid: Moudy is kwetsbaar omdat hij belast wordt met volwassen zorgen en taken.

Het recht op gezondheid (artikel 24 IVRK): Uit het verhaal van Moudy komt naar voren dat hij een volwassen rol op zich neemt hetgeen bij Moudy leidde tot stress en onzekerheid.

Het recht op onderwijs (artikel 28 IVRK): Moudy is gestopt met school ten tijde van de huisvestingsproblemen. Hierdoor is hij blijven zitten.

4. HUISVESTINGSPROBLEMEN EN ONTWIKKELINGSRISICO'S VAN KINDEREN: HET VERHAAL VAN PUCK & JET

NAAM: Puck en Jet

LEEFTIJD: 18 en 15 jaar

WOONSITUATIE: alleen bij moeder

PRIMAIR HUISVESTINGSPROBLEEM:
Spoedzoekers

Wij zijn Puck en Jet. We zijn zusjes van 18 en 15 jaar. Omdat onze ouders gingen scheiden, werd het huis waarin we woonden verkocht. Onze moeder had toen 8 maanden om een nieuw huis te vinden, anders zouden we dakloos worden. De gemeente heeft tegen onze moeder verteld dat wij niet in aanmerking kwamen voor een urgentieverklaring omdat de scheiding officieel nog niet rond was. Onze moeder heeft alles geprobeerd maar het lukte haar niet om binnen acht maanden een nieuw huis te vinden. De gemeente heeft toen Veilig Thuis ingeschakeld en ons het advies gegeven om anti-kraak te gaan wonen. Jet moest dan ergens anders gaan wonen omdat zij nog te jong was voor anti-kraak wonen. Dat wilden wij natuurlijk niet. Als noodoplossing konden we toen bij onze oma inwonen. Toen vond de gemeente dat wij zelfredzaam waren en wilden ze ons niet verder helpen. Gelukkig kent onze moeder iemand bij de woningbouwvereniging. Die heeft toen voor ons een nieuw huis kunnen regelen. Wij wonen hier nu een maand.

JET: “ALS ER MAAR IEMAND WAS GEWEEST DIE AAN ME HAD GEVRAAGD: WAT WIL JIJ EIGENLIJK, HEB JE HULP NODIG MET SCHOOL, WELKE HULP HEB JIJ NODIG? DAN HAD IK MEER RUST GEHAD EN WAS IK NIET ZO ONZEKER GEWEEST OVER DEZE SITUATIE.”

4.1 PUCK EN JET'S VERHAAL UITGEDIPT

Puck: "Door alle stress en onzekerheid, kreeg ik paniekaanvallen en moest ik stoppen met mijn opleiding. Toen ik zei tegen de vrouw van Veilig Thuis dat ik me heel veel zorgen maakte over de naderende dakloosheid, zei ze tegen mij dat er zoveel mensen waren met dit probleem. Ze wilde met mij alleen maar praten over het herstellen van het contact met mijn vader. Dat wilde ik op dat moment helemaal niet. Ik begon hierdoor nog meer aan mezelf te twijfelen dan ik al deed. Ik dacht dat ik me aanstelde."

De periode van ruim een jaar waarin het voor Puck en Jet niet duidelijk was of hun moeder een huis kon vinden, heeft veel invloed op hen gehad. Puck was net begonnen met een opleiding. Ze zingt graag en speelt muziekinstrumenten. Door alle stress heeft zij een jaar lang geen muziek kunnen maken. Voor haar gevoel is ze een jaar kwijtgeraakt. Op dit moment heeft zij haar paniekgevoelens onder controle, maar kampt nog met veel vertrouwensissues. Haar is het advies gegeven in therapie te gaan bij een psychotherapeut. Daarvoor staat zij zes tot twaalf maanden op een wachtlijst.

Puck miste in die periode de liefde en aandacht van haar moeder. Voor de huisvestingsproblemen kon ze met alles bij haar moeder terecht, maar in die periode opeens niet meer. Puck vertelt dat het leek of moeder haar niet hoorde. Ze deed in ieder geval niks met wat zij zei. Puck is op een gegeven moment gestopt met praten over haar gevoelens. Puck vertelt ook dat ze het haar moeder niet kwalijk neemt, want die had het heel druk met het regelen van een huis.

Jet had al vaker last van paniekgevoelens, maar dit is door alles wat er gebeurd is, uitgegroeid tot dagelijkse angstaanvallen. Dat is nu iets beter geworden, maar zij heeft er nog steeds veel last van. Zij staat op de wachtlijst voor een psycholoog. Het gaat ongeveer twee tot vier maanden duren voor ze aan de beurt is. Sinds kort durft ze er wat over te vertellen tegen haar vriendinnen. Toen het slecht met haar ging, durfde ze dat niet omdat ze bang was dat haar vriendinnen haar irritant zouden vinden.

Ook Jet is door alle stress van de scheiding van haar ouders en onduidelijkheid over hun huisvestingssituatie blijven zitten op school. Zij moet de derde klas nog een keer overdoen, waardoor ze in een klas kwam met allemaal nieuwe kinderen. Daar moet ze erg aan wennen.

PUCK: "IK WAS DIE PERIODE BETER DOORGEKOMEN ALS IK ERKEND WAS IN MIJN SITUATIE. DAN HAD IK HET GEVOEL GEHAD DAT IK SERIEUS WAS GENOMEN IN HOE IK ME VOELDE".

Jet: "Er zit een heel verhaal achter als iemand geen huis heeft. Ik zou willen dat er hulp was geweest voor hoe ik me voelde."

Jet vertelt dat ze vindt dat ze niet het goede voorbeeld heeft gehad van haar ouders. Ze werd te veel betrokken in hun problemen, wat erg moeilijk voor haar was. Voor Jet zou het belangrijk geweest zijn als mensen haar hadden gevraagd hoe zij zich voelde onder alles. Iedereen had veel aandacht voor praktische zaken, maar niet voor hoe zij zich voelde. Behalve haar moeder heeft niemand haar gevraagd wat zij wilde in een nieuwe woonsituatie.

In de periode dat Puck en Jet bij hun oma hebben gewoond, voelden zij zich niet minder gestrest. Puck en Jet waren allebei blij dat ze niet dakloos werden, maar voelden zich ook niet thuis bij hun oma. Zij konden niet zichzelf zijn en voelden zich een gast. Puck vluchtte daardoor in die periode naar haar vrienden en Jet trok zich terug in haar schulp.

4.2 CONSEQUENTIES VAN DE HUISVESTINGSPROBLEMEN VOOR PUCK EN JET EN KINDEREN IN EEN GELIJKSOORTIGE SITUATIE

ONTWIKKELINGSRISICO'S DIE VOOR PUCK EN JET GELDEN EN VOOR ANDERE KINDEREN IN GELIJKSOORTIGE SITUATIES

Puck en Jet geven verschillende dingen aan die tijdens deze huisvestingsproblematiek niet goed zijn gegaan in hun leven. Zij ervoeren veel stress door de onzekerheid die door de scheiding was ontstaan en de daarop volgende onduidelijkheid over hun woonsituatie. In die periode hadden zij geen contact met hun vader en hebben zij de aandacht en liefde van hun moeder gemist. Dit is een bekend gegeven. Vanwege de zorgen over passende huisvesting zijn ouders vaak niet meer beschikbaar voor hun kinderen.⁵ Dit kan leiden tot zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag, waarbij we bij Puck en Jet zien dat zij zich vooral terugtrekken en afsluiten (internaliserend probleemgedrag).⁴⁻⁵

In de zoektocht naar een passende woning is er in het geval van Puck en Jet niet alleen de zorg over mogelijke dakloosheid, maar moest het gezin ook verhuizen naar hun oma voor noodopvang, om daarna te kunnen verhuizen naar hun huidige woning. Ook deze frequentie van verhuizen heeft een negatief effect op de ontwikkeling van kinderen, en kan – zoals we bij Puck en Jet zien – leiden tot gedragsproblematiek en problemen in het schoolse functioneren.⁴⁻⁶

Bij hun oma voelden zij zich vervolgens te gast en hadden ze geen van beide het idee zichzelf te kunnen zijn. Ze hadden geen plek zich te onttrekken aan hun oma en hun moeder, die ook met de stress over de scheiding en huisvestingsproblematiek kampten. Wat zowel Puck als Jet misten in deze periode was erkenning van anderen van hun gevoel van machteloosheid en onzekerheid.

4.3 DE POSITIE VAN KINDEREN IN BESLUITVORMINGSPROCEDURES DOOR GEMEENTEN BIJ HUISVESTINGSPROBLEMEN EN DE CASUÏSTIEK DIE DE KINDEROMBUDSMAN ONTVANGT

HULPVRAAG AAN GEMEENTE BIJ HUISVESTINGSPROBLEMATIEK

De ouders van Puck en Jet gingen scheiden. Het huis moest vanwege de scheiding verkocht worden. De moeder was na de verkoop voor een huis aangewezen op de sociale huursector. Zij had zich echter nooit voor een sociale huurwoning ingeschreven omdat zij niet had verwacht ooit naar een huurwoning te hoeven verhuizen. Daarmee werd zij een zogenaamde spoedzoeker. Omdat de moeder van Puck en Jet niet stond ingeschreven als woningzoekende, kwam zij niet in aanmerking voor een woning en dreigden Puck en Jet dakloos te raken. Om dit te voorkomen, heeft de moeder van Puck en Jet zich tot de gemeente gewend voor een urgentieverklaring.

OMBUDSREGISTRATIES

Het hierboven geschetste probleem treft niet alleen Puck en Jet, zo blijkt ook uit de Ombudsregistraties. Van de 42 mensen die het afgelopen jaar de Kinderombudsman hebben gebeld met huisvestingsproblemen, zijn er zes (14,2%) die hebben aangegeven vanwege een onverwachte levensgebeurtenis te moeten verhuizen naar een (sociale) huurwoning. Zij stonden net als de moeder van Puck en Jet niet ingeschreven als woningzoekende in de gemeente waar zij hulp vroegen. Zij noemden naast scheiding ook het overlijden van een partner of faillissement als reden voor woningnood.

Verplichtingen van gemeenten bij huisvestingsproblematiek

In de gemeente van Puck en Jet komen woningzoekenden zonder inschrijving normaal gesproken voor een urgentieverklaring in aanmerking. Toch werd de aanvraag afgewezen omdat de scheiding tussen de ouders van Puck en Jet nog niet officieel rond was.

De gemeente heeft toen volgens Puck, Jet en hun moeder niet meer geholpen bij het zoeken naar een huis, ondanks de dreigende dakloosheid. Wel heeft de gemeente volgens Puck en Jet het advies gegeven aan de moeder en Puck om anti-kraak te gaan wonen en Jet ergens anders onder te brengen.

Op grond van het Kinderrechtenverdrag moeten instanties – zoals de gemeente – het belang van kinderen meenemen in besluiten die een impact hebben op het leven van kinderen (art. 3 IVRK). Onderdeel van de inhoudelijke en procesvoorschriften over hoe je zo'n besluit neemt, is het horen van het betreffende kind. Kinderen hebben namelijk het recht om hun mening te laten horen over hun situatie (art. 12 IVRK). In het geval van Puck en Jet had de gemeente het belang van Puck en Jet onderdeel moeten laten zijn van het besluit het gezin al dan niet te helpen bij het vinden van een huisvestingsalternatief na het verstrijken van de termijn van acht maanden. Daarvoor had de gemeente met Puck en Jet moeten spreken en zich moeten verdiepen in hun situatie. Bij Puck en Jet is dit alles niet gebeurd.

ONDERZOEKEN EN VASTSTELLEN BELANG VAN DE KINDEREN BIJ BESLUITVORMING

Bij het onderzoeken en vaststellen van het belang van kinderen moet in iedere zaak rekening gehouden worden met zeven elementen. Deze hebben we in het geval van Puck en Jet hieronder uiteengezet.

Identiteit (artikel 8 IVRK): Voor Puck en Jet geldt dat zij beiden in de leeftijdsfase zijn dat zij zich los moeten maken van hun ouders en hun eigen identiteit moeten ontdekken en ontwikkelen. Door de scheiding, de huisvestingsproblemen en het verblijf bij hun oma, werd dit proces belemmerd.

De mening van het kind (artikel 12 IVRK): Dit moet over de situatie en te nemen beslissing worden meegenomen. Bij Puck en Jet is dit niet gebeurd.

Het behoud van de gezinsomgeving en belangrijke contacten (artikel 9 IVRK): Bij Puck en Jet zien we dat in het zoeken naar een oplossing voor het huisvestingsprobleem kinderen van hun ouders gescheiden dreigen te worden. Hoewel dit in deze casus niet daadwerkelijk gebeurd is, is dit element juist extra onder druk komen te staan.

Zorg, bescherming en veiligheid (artikel 19 IVRK): Bij Puck en Jet ontstond het gevoel van onveiligheid op het moment dat zij niet meer wisten waar zij terecht zouden komen en of zij een huis zouden vinden.

Kwetsbaarheid: Puck en Jet zijn kwetsbaar omdat zij voor de huisvestingsproblemen al te maken kregen met de scheiding van hun ouders en de spanningen in het gezin die dat opleverde.

Het recht op gezondheid (artikel 24 IVRK): Zowel bij Puck als Jet spelen angst- en stressklachten die mede het gevolg zijn van de huisvestingssituatie. Zij staan voor hulp op een wachtlijst.

Het recht op onderwijs (artikel 28 IVRK): Puck en Jet hebben beiden problemen op school ervaren. Hoewel Jet naar school is blijven gaan, is zij vanwege spanningen toch blijven zitten. Puck is gestopt met haar opleiding en heeft daardoor een jaar vertraging opgelopen.

5. HUISVESTINGSPROBLEMEN EN ONTWIKKELINGSRISICO'S VAN KINDEREN: HET VERHAAL VAN ANNA & REX

NAAM: Anna en Rex

LEEFTIJD: 15 en 7 jaar

WOONSITUATIE: bij beide ouders en broertje (5 jaar)

PRIMAIR HUISVESTINGSPROBLEEM: regiobinding

Ik ben Rex en zit in groep 3. Ik kan het woordje "ik" al lezen, maar ik vind rekenen en spelen het leukste op school. Ik zit pas 4 maanden op deze school. Hiervoor ging ik naar twee andere scholen. Ik vind mijn nieuwe school leuk.

Ik ben Anna en ik zit in een internationale schakelklas zodat ik goed Nederlands leer. Ik vond mijn vorige school fijner, maar ik heb er vooral heel veel moeite mee dat ik iedere keer moet verhuizen. In de afgelopen tweeënhalf jaar heb ik in zeven verschillende gemeenten gewoond. Nu woon ik op een adres waar ik geen plek heb voor mezelf. Ik heb wel een eigen kamertje, maar die is te klein om me in terug te trekken. Bovendien is de regel van de opvang dat ik geen bezoek mag ontvangen. Ik kan dus nooit mijn vriendinnen uitnodigen. Contact met hen heb ik op school of via de telefoon. In mijn vorige huis had ik het erg naar mijn zin. Toen ik hoorde dat we weer moesten verhuizen, heb ik de gemeente gebeld. Ik heb hen gevraagd waarom wij weer moesten verhuizen terwijl wij een Nederlands paspoort hebben. De gemeente zei tegen mij dat ze niet met kinderen praten, alleen met ouders. Niemand weet dus hoe ik me voel. Ik herinner me nog dat de gemeente zei dat ik met mijn broertjes ergens anders zou worden opgevangen en dat mijn ouders op straat moesten leven.

REX: "IK SPEEL ALTIJD OP HET BED VAN PAPA EN MAMA. IK ZOU GRAAG GROTER WILLEN WONEN ZODAT ER MEER RUIMTE IS OM TE SPELEN."

5.1 ANNA EN REX' VERHAAL UITGEDIPT

Anna (15) en Rex (7) wonen samen met hun broertje en hun ouders sinds vier maanden in een gezinsopvang. De gezinsopvang is het zevende adres waar Anna en Rex wonen sinds ze tweeënhalf jaar geleden naar Nederland zijn verhuisd. Voor de gezinsopvang woonden zij in hotels, in een chalet op een vakantiepark, een flat en ze hebben met het hele gezin ook drie dagen en nachten in een auto doorgebracht.

ANNA: "IK WIL GRAAG AAN MIJN TOEKOMST DENKEN. MAAR IK MOET STEEDS OPNIEUW BEGINNEN. NIEUW HUIS, NIEUWE MENSEN, NIEUWE SCHOOL EN DOCENTEN. EN IK MOET STEEDS MIJN VRIENDEN ACHTERLATEN. HET IS STOM. HET IS HEEL ERG MOEILIJK. NIET ALLEEN VOOR MIJ. MAAR OOK VOOR MIJN BROERTJES.

Oorspronkelijk komen Rex en Anna niet uit Nederland maar zij hebben – net als hun vader en hun broertje – wel de Nederlandse nationaliteit. Hun moeder heeft een verblijfsvergunning. Drie jaar geleden hebben zij zich in eerste instantie gemeld bij de gemeente waar de vader van Anna en Rex is opgegroeid. Deze gemeente wilde het gezin niet helpen met hun woonsituatie omdat er geen binding (meer) was met de gemeente. De ouders van Anna en Rex kregen het advies terug te keren naar het land waar zij vandaan kwamen om van daaruit huisvesting en werk in Nederland te vinden.

Dit weigerden de ouders van Anna en Rex; zij waren juist naar Nederland gekomen, omdat het land waar ze vandaan kwamen niet veilig was. De gemeente heeft toen gezegd dat er niks anders op zat dan dat de ouders van Anna en Rex op straat moesten leven. Om te

voorkomen dat de kinderen ook op straat moesten wonen, was de gemeente van plan de Raad voor de Kinderbescherming in te schakelen zodat Anna, Rex en hun broertje ergens anders zonder hun ouders zouden worden opgevangen. De ouders van Anna en Rex schrokken daar zo van dat zij zich hebben verstopt voor de gemeente en drie dagen en nachten in hun auto hebben doorgebracht.

Deze nachten in de auto waren voor Anna heel eng en zij wordt nog steeds boos en emotioneel als ze er over praat. Anna vertelt dat de gemeente haar vader de schuld gaf van de situatie en dat hij niet goed voor zijn kinderen zou zorgen. Anna's en Rex' moeder was in die tijd veel aan het huilen. Anna maakt zich zorgen om haar ouders en vertelt dat haar ouders heel moe zijn van alles.

Door tussenkomst van verschillende (hulp)instanties is het niet zover gekomen dat de ouders en de kinderen gescheiden zijn, en heeft het gezin steeds gezamenlijk tijdelijk onderdak gekregen in verschillende gemeentes. De ouders van Anna en Rex willen dat er stabiliteit in hun leven en dat van hun kinderen komt en dat zij kunnen verhuizen naar een huis waarin zij kunnen blijven wonen.

De ouders van Anna en Rex reageren op alle betaalbare huizen die vrijkomen. Dat zijn er niet veel, want de ouders van Anna en Rex hebben erg weinig geld. Tot nu toe zijn zij niet in aanmerking gekomen voor een huis of flat omdat zij geen inschrijfduur hebben. Over drie maanden mogen de ouders van Anna en Rex urgentie aanvragen in de gemeente waar zij nu wonen. Zij hopen dat dat wordt toegewezen.

5.2 CONSEQUENTIES VAN DE HUISVESTINGSPROBLEMEN VOOR ANNA EN REX EN KINDEREN IN EEN GELIJKSOORTIGE SITUATIE

ONTWIKKELINGSRISICO'S DIE VOOR ANNA EN REX GELDEN EN VOOR ANDERE KINDEREN IN GELIJKSOORTIGE SITUATIE

Anna geeft aan dat zij rust en stabiliteit in haar leven mist. Niet alleen omdat zij niet weet waar zij uiteindelijk terecht gaat komen, maar ook om wat zij de afgelopen jaren heeft moeten doormaken. De zeven verhuizingen in tweeënhalf jaar hebben haar onzeker en verdrietig gemaakt. Zij heeft al zeven keer een nieuw leven moeten opbouwen, nieuwe vrienden moeten maken en moeten wennen op een nieuwe school. Zij geeft aan dat zij behoefte heeft aan duidelijkheid. Dat ze niet meer hoeft los te laten wat zij heeft opgebouwd.

Ook had ze niet het gevoel dat ze controle had over de gebeurtenissen. De gebeurtenissen overkwamen haar. Zij was nergens bij betrokken, ondanks de negatieve gevolgen die de gebeurtenissen voor haar hadden. Haar eigen initiatief om daar wel een rol in te hebben, werd

afgewezen. Dit gevoel van gebrek aan controle over het eigen leven is een bekend verschijnsel bij huisvestingsproblemen. Dit betreft dan niet alleen de onduidelijkheid over de woonsituatie, maar ook over aanverwante aspecten als – zoals bij Anna – school en vrienden, of voor volwassenen werk en inkomen.⁴

Ook voelt zij – door het gebrek aan duidelijkheid over waar zij uiteindelijk terecht gaat komen en de kleine ruimte waarin zij nu leeft met haar ouders en broertjes – geen rust om de negatieve gevoelens te verwerken die zij in het proces opgelopen heeft. Voor Anna was de dreiging erg angstig dat zij en haar broertjes op een andere plek zouden worden opgevangen dan haar ouders, en de drie daarop volgende nachten die zij met het gezin in de auto doorbracht. Naast de angst die ze daar zelf over had, werd zij ook belast met de zorg en angst van haar ouders.

Anna heeft de leeftijd waarin het hebben van vrienden heel belangrijk is.¹⁴ Anna geeft aan dat zij haar vriendinnen mist en dat ze het jammer vindt dat zij geen vrienden mag ontvangen in de opvang waar zij nu woont. Anna wil daarom ook het liefst in een normaal huis wonen, zodat zij daar haar beste vriendin kan ontvangen. Anna komt in de leeftijd dat zij zich los gaat maken van haar ouders. In de onstabiele situatie waarin zij zich bevindt en de zorgen die zij bij haar ouders ziet, wordt dit proces bemoeilijkt.

5.3 DE POSITIE VAN KINDEREN IN BESLUITVORMINGSPROCEDURES DOOR GEMEENTEN BIJ HUISVESTINGSPROBLEMEN EN DE CASUÏSTIEK DIE DE KINDEROMBUDSMAN ONTVANGT.

HULPVRAAG AAN GEMEENTE BIJ HUISVESTINGSPROBLEMATIEK

De ouders van Anna en Rex besloten te remigreren naar Nederland. In Nederland zijn zij vanwege hun inkomen aangewezen op een huis in de sociale huursector. Om zich voor een woning in te schrijven, moeten zij eerst ingeschreven staan bij een gemeente. Hiervoor hebben zij zich tot de gemeente gewend waar de vader van Anna en Rex oorspronkelijk vandaan kwam. Nadat de gemeente had besloten het gezin niet in te schrijven, heeft het gezin in zeven verschillende gemeenten niet-permanente onderdak gekregen.

OMBUDSREGISTRATIES

Het hierboven geschetste probleem treft niet alleen Anna, Rex en hun broertje zo blijkt ook uit de Ombudsregistraties. Van de 42 mensen die het afgelopen jaar de Kinderombudsman hebben gebeld met huisvestingsproblemen, zijn er acht (19%) die hebben aangegeven remigrant te zijn. Net als bij de ouders van Anna en Rex, besloten de gemeenten in deze acht gevallen dat zij daar niet konden worden ingeschreven. Het merendeel van hen had onderdak in hun sociale netwerk.

VERPLICHTINGEN VAN DE GEMEENTE BIJ HUISVESTINGSPROBLEMATIEK

In deze casus staat de beslissing van de gemeente centraal om het gezin niet in de gemeente in te schrijven waardoor het gezin zich niet kan inschrijven voor een sociale huurwoning. Daarnaast staan de beslissingen van zeven andere gemeenten centraal die gaan over tijdelijke opvang.

Gemeenten moeten op grond van het Kinderrechtenverdrag het belang van kinderen meenemen in besluitvormingsprocessen (art. 3 IVRK) en hebben kinderen ook het recht om hun mening te laten horen over hun situatie (art. 12 IVRK). In het geval van Anna en Rex bijvoorbeeld, had de gemeente het belang van hen en hun jongere broertje onderdeel moeten laten zijn van het besluit om het gezin al dan niet in te schrijven. Daarna had het belang van de drie kinderen mee moeten spelen in de beslissingen van de zeven gemeenten die gaan over het starten en beëindigen van de opvang. Daarvoor had de gemeente met Anna, Rex en hun broertje moeten spreken en zich moeten verdiepen in hun situatie. Dit alles is volgens Anna en Rex niet gebeurd.

ONDERZOEKEN EN VASTSTELLEN BELANG VAN DE KINDEREN BIJ BESLUITVORMING

Bij het onderzoeken en vaststellen van het belang van kinderen moet in iedere zaak rekening gehouden worden met zeven elementen. Deze hebben we in het geval van Anna en Rex hieronder uiteen gezet.

Identiteit (artikel 8 IVRK): Leeftijd is belangrijk. De impact van de huisvestingsproblemen zijn daarom verschillend voor Rex en Anna. Rex is juist in grote mate afhankelijk van zijn ouders terwijl Anna zich moet losmaken van haar ouders in plaats van zich zorgen te maken over hen.

De mening van het kind (artikel 12 IVRK): Dit moet over zowel de situatie als de te nemen beslissing worden meegenomen. Bij Anna en Rex is dit volgens hen niet gebeurd. Anna zegt in haar geval dat zij zelf contact heeft opgenomen met de gemeente, maar dat de gemeente ook dan niet met haar wilde spreken.

Het behoud van de gezinsomgeving en belangrijke contacten (artikel 9 IVRK): Bij Anna en Rex zien we dat in het zoeken naar een oplossing voor het huisvestingsprobleem de kinderen van hun ouders gescheiden dreigden te worden. Hoewel dit in dit geval niet daadwerkelijk gebeurd is, is dit element juist extra onder druk komen te staan.

Zorg, bescherming en veiligheid (artikel 19 IVRK): In het geval van Anna en Rex is veiligheid een belangrijk issue doordat zij drie nachten in een auto op straat hebben geslapen met als dreiging gescheiden te worden van hun ouders. Bovendien is er geen stabiliteit in het leven van Anna en Rex en zijn zij inmiddels al zeven keer verhuisd.

Kwetsbaarheid: Anna en Rex zijn kwetsbaar omdat het gezin mogelijk uit Nederland moet vertrekken ondanks dat zij de Nederlandse nationaliteit hebben.

Het recht op gezondheid (artikel 24 IVRK): Anna neemt een volwassen rol op zich die ze gezien haar leeftijd nog niet op zich zou moeten nemen. Dit kan leiden tot angst- en stressklachten.

Het recht op onderwijs (artikel 28 IVRK): Bij Anna en Rex is sprake van veel wisselingen van school door het vele verhuizen. Hierdoor verloren zij iedere keer hun vrienden en werden hun schoolprestaties minder.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Met de serie portretten van kinderen die met huisvestingsproblemen te maken hebben, hebben we zichtbaar gemaakt wat huisvestingsproblemen voor het welzijn en het ontwikkelingsperspectief van kinderen betekenen. We hebben tevens zichtbaar gemaakt hoe hiermee volgens de kinderen bij besluitvorming in het huidige gemeentelijke beleid rekening wordt gehouden, en vanuit een kinderrechtenperspectief rekening *zou moeten* worden gehouden. De 42 Ombudsregistraties over huisvestingsproblemen die in het afgelopen jaar bij de Kinderombudsman zijn binnengekomen, zijn geanalyseerd. Het perspectief van de geïnterviewde kinderen uit de portretten wordt door de ouders en de kinderen die de Kinderombudsman hebben gebeld bevestigd, en staan daarmee niet op zichzelf. Ieder portret van ieder kind staat voor een groep van kinderen die met dezelfde huisvestingsproblemen te maken heeft. In deze context zijn ook de bevindingen meegenomen, die voortkwamen uit de gesprekken met organisaties en instanties die een rol hebben in de ontwikkeling en de uitvoering van het huidige huisvestingsbeleid. In dit hoofdstuk volgt een drietal conclusies en tweetal aanbevelingen.

CONCLUSIES

6.1 CONCLUSIES AANGAANDE EFFECTEN VAN HUISVESTINGSPROBLEMEN OP DE ONTWIKKELING VAN KINDEREN EN HUN POSITIE IN DE BESLUITVORMINGSPROCEDURES

CONCLUSIE 1: HUISVESTINGSPROBLEMEN HEBBEN NEGATIEVE GEVOLGEN VOOR DE KWALITEIT VAN LEVEN, HET WELZIJN EN HET ONTWIKKELINGSPERSPECTIEF VAN KINDEREN

Uit de verhalen van de kinderen in de portretten wordt duidelijk dat door de huisvestingsproblematiek een aantal van hun 14 omgevingsvoorwaarden negatief beïnvloed wordt. Daarmee wordt ook het welzijn en het ontwikkelingsperspectief van kinderen negatief beïnvloed. Immers, hoe hoger de kwaliteit van deze 14 omgevingsvoorwaarden is, hoe beter het welzijn en ontwikkelingsperspectief van het kind.

Een rode draad in de verschillende portretten is dat deze kinderen rust en stabiliteit missen, wat gepaard gaat met gevoelens van onzekerheid, boosheid, stress en in sommige gevallen angst. Bijna alle kinderen in de portretten geven bovendien expliciet aan dat zij de aandacht en liefde van hun ouders misten in de periode waarin de huisvestingsproblemen speelden.

De wat oudere kinderen, zoals Puck, Jet, Moudy en Anna, voelen zich daarbij ook niet gehoord en gezien door verantwoordelijke instanties. Sommige van hen misten ook hun vrienden, omdat het hen door verhuizingen of zorgen niet lukt om goed contact te houden. Alle kinderen gaven aan dat zij door de huisvestingsproblemen op school een jaar moesten overdoen of zich er slecht door konden concentreren.

CONCLUSIE 2: KINDEREN WORDEN NIET GEZIEN EN NIET GEHOORD IN BESLUITEN RONDOM HUISVESTING

Uit de verhalen van de kinderen blijkt dat er in de besluitvormingsprocedures rondom huisvestingsproblemen, geen ruimte is voor kinderen om de (negatieve) impact van de huisvestingsproblemen op hun welzijn en ontwikkeling naar voren te brengen. Ook niet als zij daar zelf initiatief toe namen. Daarmee zijn de behoeften en belangen van deze kinderen onzichtbaar voor de instanties die hen zouden kunnen helpen en worden hun behoeften en belangen dus ook niet op een juiste wijze meegenomen in besluiten rondom de huisvestingsproblemen.

Hun recht om hun mening te geven (art. 12 IVRK), en het toekennen van een passend gewicht hieraan, wordt daarmee geschonden. Dit recht van kinderen om hun mening te kunnen geven, is onderdeel van het onderzoek naar het belang van kinderen. Volgens het Kinderrechtencomité kan het belang van het kind niet goed onderzocht worden, en daarmee ook niet goed vastgesteld worden, wanneer je het kind niet hebt gehoord.

CONCLUSIE 3: BESLISSINGEN IN HUISVESTINGSAZAKEN ZIJN NIET IN LIJN MET WAT HET KINDERRECHTENVERDRAG EN HET KINDERRECHTENCOMITÉ VRAGEN

Bij het nemen van besluiten die impact hebben op het welzijn en ontwikkelingsperspectief van kinderen, is het horen van hen niet de enige verplichting uit het Kinderrechtenverdrag. Het horen van kinderen is één van de zeven elementen die moeten worden meegenomen in het onderzoek naar het belang van het betreffende kind. Wanneer dit belang niet op de juiste wijze wordt onderzocht en/of wordt meegenomen in het te nemen besluit, handel je in strijd met het Kinderrechtenverdrag, specifiek met de artikelen 3, 6 en 12 IVRK en GC 14.

Zoals in de portretten van de kinderen meerdere malen is aangegeven, moeten gemeenten en andere verantwoordelijke partijen het belang van het kind meenemen in de besluitvorming rondom huisvestingsproblemen. Dit belang van kinderen dient bovendien een eerste overweging te zijn wanneer andere belangen botsen met het belang van het kind.

Een onderzoek naar het belang van het kind behelst in navolging van het Kinderrechtenverdrag en de visie van het Kinderrechtencomité een inschatting van de positieve en negatieve gevolgen van het te nemen besluit voor de ontwikkeling van het kind op basis van zeven elementen. Veel van deze zeven elementen corresponderen met een recht uit het IVRK (zie GC 14).

Bij alle kinderen die we in het kader van de portretten gesproken hebben, zien we dat meerdere van deze zeven elementen, en de daarmee de corresponderende rechten, onder druk staan. In geen van de portretten zijn volgens de kinderen de zeven elementen onderzocht en/of meegewogen in de besluitvorming. Voor alle geportretteerde kinderen betekent dit dat de belemmeringen die zij ervaren in hun ontwikkeling en toekomstperspectief als gevolg van de huisvestingsproblemen niet is meegewogen in de besluitvorming. Dit had wel moeten gebeuren.

AANBEVELINGEN

6.2 AANBEVELINGEN AAN GEMEENTEN, DE MINISTERIES VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKRELATIES, VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT, EN VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

AANBEVELING 1: BETREK OP STRUCTURELE WIJZE HET BELANG VAN KINDEREN IN BESLISSINGEN RONDOM HUISVESTINGSPROBLEMATIEK, EN PAS - WAAR NODIG - WET- EN REGELGEVING, BELEID EN UITVOERING AAN OM TE VOLDOEN AAN DE EISEN UIT ARTIKEL 3 IVRK EN GC 14.

Als gezinnen problemen hebben met huisvesting is dat meestal niet een opzichzelfstaand probleem. Meestal zijn de problemen het gevolg van een combinatie van weinig geld van de gezinnen en schaarste van betaalbare woningen in de (sociale) huursector. De verdeling van schaarse woningen en andere huisvesting gerelateerde besluiten, is complex. Hierbij moet rekening gehouden worden met ieders rechten, behoeften en belangen. En dus ook met die van de betrokken kinderen.

Rekening houden met de rechten en belangen van kinderen wil niet zeggen dat kinderen altijd “hun zin krijgen” (lees: een huis of urgentie) of dat ouders met huisvestingsproblemen altijd voorrang hebben op volwassenen zonderen kinderen. De Kinderombudsman realiseert zich maar al te goed dat in deze complexe woningmarkt, het belang van het kind niet altijd voorrang zal kunnen krijgen. Dit gegeven ontslaat instanties nog altijd niet van hun verplichting de belangen van kinderen in ieder geval te zien, te onderzoeken, te horen en mee te wegen in het besluit. Het vereist een “procedure verandering” waarin de belangen van kinderen een structurele plek krijgen in wet- en regelgeving, beleid en uitvoering. Dit moet in overeenstemming zijn met het Kinderrechtenverdrag en de daaruit voortvloeiende procedurele en inhoudelijke voorschriften. Het vergt ook een “inhoudelijke verandering”. De richtlijnen van het Kinderrechtencomité kunnen als richtlijn dienen voor het onderzoeken van het belang van kinderen die met huisvestingsbesluiten te maken krijgen.

AANBEVELING 2: BETREK HET ONDERWERP ‘HUISVESTING’ IN DE ONTWIKKELING VAN HET INTEGRALE ARMOEDEBELEID OP RIJKS- EN GEMEENTENIVEAU.

In 2017 heeft de Kinderombudsman onderzoek gedaan naar kinderen in armoede. Eén van de conclusies was dat armoede impact heeft op vele terreinen die voor kinderen belangrijk zijn, waaronder huisvesting. De aanbeveling aan zowel de Rijksoverheid als aan de gemeente was dat zij integraal armoedebeleid moest ontwikkelen met, onder andere, oog voor huisvesting. Deze aanbeveling geldt onverkort.

Met integraal kinderarmoedebeleid bedoelen we beleid waarin het kind dat armoedeproblematiek ervaart centraal staat. Een aanpak gericht op alle gebieden waarop kinderarmoede impact heeft, zoals onderwijs, gezondheid én (gebrek aan) huisvesting. Aan gemeenten en Rijksoverheid vragen wij om een samenhangende samenwerking tussen de afdelingen en ministeries die op deze terreinen betrokken en werkzaam zijn.

7. BRONNEN– EN LITERATUURLIJST

1. **Centraal Bureau voor de Statistiek (augustus, 2019)**. Aantal daklozen sinds 2009 meer dan verdubbeld. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/34/aantal-daklozen-sinds-2009-meer-dan-verdubbeld>
2. **College van de Rechten van de Mens (2020)**. Dossier Dak- en thuisloosheid. <https://mensenrechten.nl/nl/dak-en-thuisloosheid>
3. **Coley, R.L., Leventhal, T., Lynch, A.D. & Kull, M. (2013)**. Relations between housing characteristics and the well-being of low-income children and adolescents. *Developmental Psychology*, 49(9), 1775-1789.
4. **Hulse, K. & Saugeres, L. (2008)**. Housing insecurity and precarious living: an Australian exploration. Swinborne-Monash Research Centre: Australian Housing and Urban Research Institute.
5. **Warren, E.J. & Font, S.A. (2015)**. Housing insecurity, maternal stress and child maltreatment: An application of the Family Stress Model. *Social Services Review*, 89(1), 9-39.
6. **Ziol-Guest, K.M. & McKenna, C.C. (2014)**. Early childhood housing instability and school readiness. *Child Development*, 85(1), 103-113.
7. **Van Daalen, G., Kromhout, S. & Zeelenberg, S. (2008)**. Als wachten te lang duurt, urgentie in de sociale huursector, hoofdrapport onderzoeksrapportage. Groningen: VROM-inspectie.
8. **Lijzenga, J., Wissink, J. & Tiggelhoven, P. (2014)**. De laagste inkomens in de huursector [onderzoek in opdracht van Directoraat-Generaal Wonen en Bouwen]. Arnhem: Companen.
9. **Desmond, M., An, W., Winkler, R. & Ferriss, T. (2013)**. Evicting Children. *Social Forces*, 92(1), 303-327.
10. **Berg, L. & Brännström, L. (2018)**. Evicted children and subsequent placement in out-of-home care: a cohort study. *PloS One*, 4, 1-13.
11. **Clair, A. (2019)**. Housing: an under-explored influence of children's wellbeing and becoming. *Child Indicators Research*, 12, 609-626.
12. **Vols, M., Belloir, A.C., Hoffmann, M. & Zuidema, A.J. (2019)**. Common trends in eviction research: a systematic literature review (pp. 1-87), in: M. Vols & C.U. Schmid (red.), *Houses, Homes and the Law*, Den Haag: Eleven Publishing.
13. **McMahon, T.J. & Luthar, S.S. (2007)**. Defining characteristics and potential consequences of caretaking burden among children living in urban poverty. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(2), 267-281.
14. **Erikson, E.H. (1993)**. *Childhood and Society*. New York: W.W. Norton.
15. **Kalverboer, M. & Zijlstra, E. (2006)**. Het belang van het kind in het Nederlands recht, Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief. Uitgeverij SWP: Amsterdam.

8. BIJLAGEN

BIJLAGE 1:

HUISVESTINGSPROBLEMEN GEDUID

SOCIALE HUURSECTOR; VERANTWOORDELIJKHEDEN GEMEENTEN EN WONINGCORPORATIES

De sociale huurvoorraad is in eigendom van woningcorporaties. Corporaties zijn verantwoordelijk voor hun eigen beleid. Zij sluiten huurovereenkomsten met huurders (vanaf 18 jaar) en kunnen bij de rechter een huisuitzetting vragen.

WOONVISIE EN HUISVESTINGSVERORDENING

Het beleid van de woningcorporatie dient bij te dragen aan de woonvisie (als die er is) van de betreffende gemeente. Deze bijdrage van corporatie aan de woonvisie, wordt vastgelegd in prestatieafspraken die gelden tussen gemeenten en corporaties. In deze prestatieafspraken staan niet alleen plannen over investeringen, maar ook over leefbaarheid, huurbeleid, verkoop van woningen en duurzaamheid. Wil een gemeente afspraken maken over de voorrang van bepaalde groepen op een sociale woning, dan is daarvoor een huisvestingsverordening op basis van de Huisvestingswet nodig.

WONING SCHAARSTE, HUISVESTINGSVERORDENING EN URGENTIEVERKLARING

De Huisvestingswet biedt gemeenten de mogelijkheid om in geval van schaarste in een huisvestingsverordening regels vast te leggen over de toewijzing van huurwoningen en over het bepalen van de urgentievolgorde voor woningzoekenden. Indien gemeentes daarvoor kiezen dan moeten zij daarin in ieder geval mantelzorgers- en ontvangers en personen uit blijf-van-mijn-lijf huizen als urgente woningzoekenden aanwijzen. Gemeenten kunnen naast deze verplichte groepen zelf ook andere (kwetsbare) groepen aanwijzen die automatisch voor urgentie in aanmerking komen wanneer zij dit aanvragen. Gemeenten kunnen in de verordening ook bepaalde groepen woningen aanwijzen die naar woningzoekenden gaan die economisch of maatschappelijk aan de gemeente of regio gebonden zijn. Elementen die meespelen in de beslissing om al dan niet een urgentieverklaring af te geven, zijn bijvoorbeeld de vraag of er sprake is van een noodsituatie, je zelf schuld hebt aan de ontstane situatie en of je alles hebt gedaan om zelf een (nieuw) huis te krijgen.

Mensen die niet in aanmerking komen voor urgentie maar wel met spoed een huis zoeken omdat zij dakloos zijn of dreigen te raken – zoals de moeder van Puck en Jet of de ouders van Anna en Rex – komen dan achteraan op de wachtlijst en zullen om die reden niet snel in aanmerking komen voor een huis.

Voor daklozenopvang op grond van de WMO komt deze groep dan vaak ook niet in aanmerking, omdat zij door gemeenten worden aangemerkt als 'zelfredzaam'; zoals de moeder van Puck en Jet. Zelfredzame dakloze mensen hebben geen verslaving of anderszins psychische en verstandelijke problemen. Gemeenten gaan ervan uit dat zij zichzelf kunnen redden. Daarom verblijven ze bij vrienden, kennissen of familie of slapen ze op straat.

HUISUITZETTINGEN

Wanneer er sprake is van huurachterstand zal er door de woningbouwvereniging worden gedagvaard waarbij aan de rechtbank een veroordeling tot betaling van de huurachterstand wordt gevraagd en ontbinding van de huurovereenkomst met ontruiming van de gehuurde woning. Voordat deze vraag aan de rechter wordt voorgelegd, gaat daar meestal al een periode aan vooraf waarin woningbouwverenigingen en gemeenten gezamenlijk de huurder en de betrokken kinderen proberen te helpen. Niemand is immers gebaat bij een huisuitzetting vanwege geldgebrek. Als het toch zover komt, mag de woningbouwvereniging de woning gedurende deze huisuitzettingsprocedure bij de rechter niet ontruimen.

Wanneer er sprake is van huisuitzetting vanwege overlast – zoals in de casus van Moudy – gaat de procedure via een kort geding bij de kantonrechter als voorzieningenrechter. De woningbouwvereniging vraagt hierbij vooraf toestemming aan de rechtbank om vanwege spoedeisend belang (de voortdurende overlast) een procedure op korte termijn tegen de huurder te beginnen met als doel huisuitzetting door overlast. Op die zitting vindt de mondeling behandeling door de rechter plaats. De rechter kan tijdens de zitting gelijk uitspraak doen. Het is mogelijk om hoger beroep in te stellen tegen een uitspraak tot uithuiszetting door overlast, maar de woningbouwvereniging mag gedurende het hoger beroep toch tot ontruiming van de woning overgaan.

BIJLAGE 1:

HUISVESTINGSPROBLEMEN GEDUID

SPOEDZOEKERS

Hoewel de term 'spoedzoeker' geen vaste definitie kent, is er uit onderzoek een paar elementen aan te wijzen die de meeste spoedzoekers met elkaar gemeen hebben. Veelal zijn het mensen die niet de mogelijkheid hebben om op korte termijn woonruimte te verkrijgen. Meestal omdat het mensen betreft die zich niet hebben voorbereid op een urgente verhuisbehoefte. Redenen dat mensen spoedzoeker worden, zijn bijvoorbeeld een scheiding – zoals de moeder van Puck en Jet – of een faillissement. Wanneer je niet voldoende middelen hebt om na zo'n gebeurtenis een huis te kopen of te huren in de particuliere sector, ben je aangewezen op de goedkopere woningen, die zich overwegend bevinden in de sociale huurvoorraad. Door de opzet van het woonruimte-verdeelsysteem op basis van inschrijftijd kunnen spoedzoekers vaak zonder urgentieverklaring geen geschikte sociale huurwoning vinden.

REMIGRANTEN

Remigranten zijn een ander type spoedzoeker dan de hierboven beschreven groep. Als je na lange tijd weer terugverhuist naar Nederland en je bent aangewezen op de sociale huursector, is inschrijven in een gemeente vaak een probleem. Want voor een huurwoning in de sociale huursector heb je een inschrijving bij de gemeente nodig, maar gemeenten schrijven jou niet in als je er geen woonadres hebt – zoals bij de ouders van Anna en Rex. Als remigranten niet terecht kunnen bij vrienden, familie of kennissen, zijn zij aangewezen op de daklozenopvang. In veel gemeenten speelt dan de vraag wie er verantwoordelijk is voor deze maatschappelijke opvang (en het vervolgtraject). Voor sommige gemeenten wordt toegang tot de opvang dan geweigerd omdat de remigrant geen zogenaamde regiobinding heeft met de gemeente waar hij of zij wil worden opgevangen. Word je als remigrant toch toegelaten tot de maatschappelijke opvang en je hebt kinderen, zal de gemeente ook vaak Veilig Thuis inschakelen. In sommige gevallen, zoals in de casus van Anna en Rex, wordt er dan aangestuurd op gescheiden opvang van ouders en kinderen.

NIET PASSENDE HUISVESTING

Mensen kunnen ook dringend op zoek zijn naar een (ander) huis omdat zij vinden dat het huis waarin zij wonen niet gezond is om in te leven; zoals in de casus van Finny. Dit kan zijn omdat je te klein behuist bent of omdat er bijvoorbeeld schimmels in je huis zijn die een negatief effect hebben op je gezondheid. Om in aanmerking te komen voor andere huisvesting ben je ook vaak afhankelijk van de tijd dat je op de wachtlijst staat en/of dat je urgentie krijgt.

BIJLAGE 2:

AANPAK PROJECT “ONGEHOORD! POSITIE VAN KINDEREN BIJ HUISVESTINGSPROBLEMEN”

OPZET VAN HET PROJECT

Het project “Ongehoord! Positie van kinderen bij huisvestingsproblemen” bestond uit drie delen:

1. Interviews met kinderen met huisvestingsproblemen en hun ouders;
2. Analyse van de Ombudsregistraties van de Kinderombudsman;
3. Gesprekken met relevante stakeholders.

De interviews met kinderen zijn de kern van het project. De verschillende interviews (portretten) zijn gekoppeld aan de eigen Ombudsregistraties van de Kinderombudsman, om inzichtelijk te maken dat de casuïstiek niet op zichzelf staat.

Los van de interviews met kinderen (en hun ouders) en de analyse van de Ombudsregistraties, zijn er ook gesprekken gevoerd met diverse verantwoordelijke partijen (ministeries, vereniging van woningbouwcorporaties, opvang organisaties, gemeentelijke organisatie, gemeentelijke kinder/jeugdbudsmannen en een kinderrechtenorganisatie). Deze gesprekken met partijen bieden een beleidsmatige en praktijk context aan de knelpunten die kinderen, en hun ouders, kunnen ervaren als er sprake is van huisvestingsproblemen.

INTERVIEWS MET KINDEREN MET HUISVESTINGSPROBLEMEN EN HUN OUDERS

WERVING VAN DE KINDEREN MET HUISVESTINGSPROBLEMEN

De Kinderombudsman heeft in het kader van de portrettengalerij zes kinderen met huisvestingsproblemen uit vier gezinnen gesproken. De ouders van deze kinderen waren om verschillende redenen niet in staat om in adequate huisvesting voor hun kinderen te voorzien. Ouders zijn geworven via de eigen Ombudsregistraties en via contacten van een opvangorganisatie. Ouders en kinderen moesten beiden toestemming geven voor de interviews en het gebruik van de gegevens in dit rapport alvorens de interviews konden plaatsvinden. Drie kinderen zijn face to face geïnterviewd, de andere drie kinderen zijn – vanwege de beperkingen door de coronamaatregelen – online geïnterviewd.

De zes kinderen die gesproken zijn, zijn onder te verdelen in vier ‘doelgroepen’ wat betreft type huisvestingsproblematiek:

- Een kind van wie de huisvesting niet adequaat is; te klein woont of onvoldoende voorzieningen heeft (*face to face*);
- Een kind dat woont in een crisisopvang / gezinsopvang (*online*);
- Twee kinderen uit een “spoedzoekersgezin” waarbij sprake was van (dreigende) scheiding van ouders (*face to face*);
- Twee kinderen van een “remigranten gezin” (*online*).

We hebben ons gericht op kinderen in de leeftijdscategorie van 9 tot 18 jaar. De grens van 9 jaar is gekozen omdat kinderen vanaf deze leeftijd goed kunnen aangeven wat ze nodig hebben. Eén van de kinderen van het remigrantengezin was 7 jaar oud. Hierbij is dan ook voornamelijk gesproken met zijn oudere zus.

DOEL EN INSTEK VAN DE INTERVIEWS

In de interviews met de kinderen stonden drie thema’s centraal:

- a. De huidige huisvestingssituatie en wat de kinderen daar fijn en minder fijn aan vinden;
- b. Beslissingen die aan huidige huisvestingssituatie zijn voorafgegaan;
- c. Het effect van de huidige huisvestingssituatie op de ontwikkeling van het betreffende kind, en welke risico’s hij/zij daarbij loopt.

Ten aanzien van de beslissingen hebben we de kinderen (en wanneer nodig de ouders) bevraagd op de stappen welke volgens artikel 3 IVRK doorlopen hadden moeten worden. Ook is er gekeken naar hoe de gemeenten, of andere relevante betrokkenen, besluiten hebben genomen over de hulpvraag van de ouders. Hierbij is specifiek gekeken naar of, en zo ja hoe, deze partijen daar kinderen in hebben betrokken.

Om zicht te krijgen op het effect en mogelijke ontwikkelingsrisico’s voor kinderen van de huisvestingsproblemen hebben we de kinderen bevraagd op de 14 omgevingsvoorwaarden van het BIC-model. Dit hebben wij gedaan door de kinderen kaartjes te geven met daarop een afbeelding en tekst die bij het betreffende domein horen. Wij hebben kinderen gevraagd om het kaartje te leggen bij de categorieën: goed, slecht of neutraal. Over deze verdeling zijn we verder met hen in gesprek gegaan.

BIJLAGE 2:

AANPAK PROJECT “ONGEHOORD! POSITIE VAN KINDEREN BIJ HUISVESTINGSPROBLEMEN”

ANALYSE VAN DE INTERVIEWS

Van de zes interviews met de kinderen zijn gespreksverslagen gemaakt. In het ordenen van de informatie uit de interviews, hebben we uit deze gespreksverslagen specifiek de informatie gehaald die zicht gaf op (a) wat kinderen wel en niet fijn vonden aan de huidige huisvestingssituatie, (b) hoe kinderen in hun beleving meegenomen zijn bij het nemen van beslissingen over de huisvesting en (c) aspecten die het BIC-model risico's vormen voor de ontwikkeling van de betreffende kinderen. Hierbij is tevens gebruik gemaakt van wetenschappelijke studies naar de effecten van huisvestingsproblematiek voor kinderen. De resultaten hiervan worden per portret in de portretgalerij gepresenteerd, maar in het concluderende hoofdstuk samengenomen.

ANALYSE VAN DE OMBUDSREGISTRATIES VAN DE KINDEROMBUDSMAN

OMBUDSREGISTRATIES VAN DE KINDEROMBUDSMAN

De portretten die uit de interviews zijn voortgekomen, zijn exemplarisch voor de situatie van een veel grotere groep kinderen die met vergelijkbare huisvestingsproblematiek te maken heeft. Om inzichtelijk te maken dat de individuele casuïstiek uit de portretten een weerspiegeling is van een breder bestaand probleem, hebben we ook een analyse gemaakt van de eigen Ombudsregistraties.

We hebben hierbij gekeken naar de registraties van het afgelopen jaar (de periode 1 oktober 2019 tot 1 oktober 2020). In deze periode zijn er 48 meldingen geregistreerd onder het trefwoord 'huisvesting/huisuitzetting'. Een vijftal meldingen bleek niet onder de definitie van huisvestingsproblemen te vallen. Zo ging één melding over woonwagenvestiging en een andere melding over jeugdzorg. Ook waren twee meldingen dubbel geregistreerd. In totaal zijn er in deze periode 42 meldingen geregistreerd die daadwerkelijk huisvestingsproblematiek betroffen.

ANALYSE VAN DE OMBUDSREGISTRATIES

De 42 Ombudsregistraties zijn geordend naar type huisvestingsprobleem zoals ze in de portretgalerij gepresenteerd worden: niet adequate behuizing, vraag om urgentie, (dreigende) huisuitzettingen, huisvestingsproblemen bij spoedzoekers en huisvestingsproblemen bij remigranten. Registraties die niet onder een van deze vier categorieën te scharen vielen, zijn buiten beschouwing gelaten.

GESPREKKEN MET RELEVANTE STAKEHOLDERS

De portretgalerij “Ongehoord!” is volledig gebaseerd op de interviews met kinderen met huisvestingsproblemen en de eigen Ombudsregistraties van de Kinderombudsman. Om goed zicht te krijgen op de beleidsmatige context waarin huisvestingsproblemen zich afspelen, is er ook een aantal gesprekken gevoerd met relevante stakeholders. Deze gesprekken maakten tevens inzichtelijk welke visie deze stakeholders hebben op de positie van kinderen bij huisvestingsproblematiek.

In totaal zijn er elf organisaties gesproken: het Ministerie van Sociale Zaken & Werkgelegenheid, het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Divosa, Defence for Children, Valente, het Leger des Heils, de drie gemeentelijke kinder/jeugdombudsmannen van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, en Aedes.

Een aantal van deze stakeholders herkent het beeld dat in de portretten naar voren komt en is vanuit hun eigen rol ook bezig om deze positie van kinderen onder de aandacht te brengen. Ook zij haken aan op het door de Nederlandse staat geratificeerde Kinderrechtenverdrag (IVRK).

BIJLAGE 3:

LEIDRAAD INTERVIEW KIND

1. Wie ben jij?: elementen identiteit, wat maakt jou bijzonder, kwetsbaarheid (vraag alleen aan kinderen)

Voordat ik jou allemaal vragen ga stellen over waar jij woont en wat jij daarvan vindt, wil ik eerst weten wie jij bent.

- a. Kun je me dat vertellen?
- b. Hoe oud ben je? Heb je broertjes of zusjes?
- c. Wat vind jij het leukste om te doen?
- d. Op welke school zit jij?
- e. Waarin ben jij het allerbeste?
- f. Als ik zou vragen waar mensen bij jou rekening mee moeten houden, wat zou je dan zeggen?

2. Wat is jouw huidige woonsituatie en wat vind je daar leuk/ minder leuk aan wat zou je willen veranderen? (vraag aan kinderen)

- g. Waar woon jij? En hoe vind je het hier?
- h. Met wie woon jij?
- i. Als je een positief en een negatief punt moet noemen van hier wonen, wat zou je dan noemen?
- j. Zou je liever ergens anders willen wonen? Zo ja, waar en waarom? Zo nee, waarom niet?

3. Hoe ben je hier terecht gekomen? (vragen naar beslissingen die aan huidige situatie zijn vooraf gegaan)

- k. Heb je hiervoor ergens anders gewoond? Zo ja, waar?
- l. Waarom moesten jullie verhuizen?
- m. Heeft iemand jullie geholpen naar de plek waar je nu woont? Zo ja, wie?
- n. Heb jij meegedacht over waar je ging wonen? Zo ja, met wie heb je daarover meegedacht?
- o. Hoe is er rekening gehouden met jou toen er besloten werd over jouw nieuwe woonsituatie? En waar hadden ze volgens jou rekening mee moeten houden terwijl dat niet is gedaan?

p. Hebben de mensen die over je nieuwe woonsituatie besloten rekening gehouden met:

- mensen in jouw buurt die belangrijk voor je zijn? (gezins/ familieband behouden)?
- Met jouw medische situatie (recht op zorg)?
- Of je vanuit je nieuwe huis nog naar school kunt (recht op onderwijs)?
- Of het veilig is waar je nu gaat wonen (veiligheid)?
- Met wie jij bent (kwetsbaarheid en identiteit)?
- Met waar jij graag wil wonen en waarom? (mening van het kind)?

Vragen over kaartjes

1. Je hebt een bepaalde verdeling gemaakt. Kun je daar meer over vertellen?
2. Als je 1 van de kaartjes die je bij slecht hebt gelegd zou mogen verbeteren, welke kies je dan? En waarom? En hoe zou je het verbeteren?
3. Als jij samen met de Kinderombudsman op gesprek zou mogen bij de minister over jouw situatie, wat zou je hem of haar dan zeggen?
4. Mis je een kaartje die volgens jou wel belangrijk is? (vraag voor oudere kinderen)

BIJLAGE 4:

KAARTJES VAN DE 14 OMGEVINGSVOORWAARDEN

LIEFDE EN AANDACHT VAN MIJN OUDERS OF OPVOEDERS

- Ik voel me door hen begrepen
- Ze hebben tijd voor me als ik ze nodig heb
- Ik heb een goede band met ze

STRUCTUUR, REGELS EN ONDERSTEUNING THUIS

- Ik sta op een vaste tijd op
- Ik ga elke dag naar school
- Er zijn afspraken en regels waar ik me aan moet houden
- Er is iemand die me helpt als dat nodig is

GOEDE VOORBEELD VAN MIJN OUDERS OF OPVOEDERS

- Ruzie wordt uitgesproken
- Ze leggen dingen uit als ik iets niet snap
- Ze zorgen goed voor zichzelf en anderen
- Ze hebben werk of doen vrijwilligerswerk

INTERESSE VAN MIJN OUDERS OF OPVOEDERS IN WAT IK BELANGRIJK VIND

- Ik kan mijn verhaal bij hen kwijt
- Ze luisteren naar mijn ideeën en wensen
- Ik kan met hen praten als ik problemen heb
- Op een vrije dag van school kan ik zelf kiezen wat ik wil doen

BIJLAGE 4:

KAARTJES VAN DE 14 OMGEVINGSVOORWAARDEN

MIJN OPVOEDING

- Er wordt goed voor mij gezorgd
- Er staat altijd iemand voor mij klaar
- Ik heb contact met volwassenen die belangrijk voor me zijn, of die langere tijd voor me hebben gezorgd (bijvoorbeeld familieleden of pleegouders)

SCHOOL EN MIJN VRIJE TIJD

- Ik vind het niet vervelend om naar school te gaan
- Ik krijg op school genoeg hulp en steun, zodat ik goed kan leren
- Ik krijg de kans om in mijn vrije tijd de dingen te doen die ik leuk vind of waar ik goed in ben (bijvoorbeeld sport, muziek, toneel, scouting of skateboarden)

CONTACT MET VRIENDEN

- Ik doe leuke dingen met vrienden
- Ik kan goed met mijn vrienden opschieten
- Ik voel me begrepen door hen
- Mijn vrienden houden rekening met wie ik ben

HULP VAN ANDERE VOLWASSENEN

- Naast mijn ouders of opvoeders zijn er andere mensen die me helpen. Bijvoorbeeld andere familie, buren of leraren.
- Als ik vragen heb of extra hulp nodig heb, kan ik bij familieleden, buren, leraren of andere mensen terecht
- Ik zit bij een sportclub of vereniging

BIJLAGE 4:

KAARTJES VAN DE 14 OMGEVINGSVOORWAARDEN

VERZORGING

- Ik krijg genoeg te eten en te drinken
- Ik heb genoeg kleding
- Ik krijg genoeg slaap
- Er is een dokter wanneer ik die nodig heb

HET GOEDE VOORBEELD KRIJGEN

- Kinderen en volwassenen die ik ken zorgen goed voor zichzelf en voor anderen
- Kinderen en volwassenen die ik ken helpen elkaar graag
- Kinderen en volwassenen die ik ken behandelen elkaar met respect (zijn aardig voor elkaar? Kinderen en volwassenen die ik ken hebben een goede invloed op me)

RESPECT DAT IK KRIJG

- Ik word niet anders behandeld dan andere kinderen die ik ken (bijvoorbeeld om mijn geloof, om hoe ik eruit zie, omdat ik arm of rijk ben, of omdat ik een handicap heb)
- Ik heb het gevoel dat anderen rekening houden met wie ik ben
- Ik heb het gevoel dat ik dezelfde kansen krijg als andere kinderen
- Ik kan alleen zijn wanneer ik dat wil
- Mijn ouders, opvoeders of anderen, lezen niet zomaar mee met mijn WhatsApp-gesprekken, e-mails of brieven

BIJLAGE 4:

KAARTJES VAN DE 14 OMGEVINGSVOORWAARDEN

VEILIG THUIS

- Ik voel me veilig bij mij thuis
- Er wordt bij mij thuis geen geweld gebruikt
- Er wordt bij mij thuis geen drugs gebruikt
- Er wordt bij mij thuis niet gescholden

VEILIGE BUURT

- Ik voel me veilig in mijn buurt
- Er is weinig ruzie in de buurt
- Er wordt niet vaak ingebroken in mijn buurt
- Er is geen crimineel gedrag
- Er hangen geen vervelende mensen of jongeren rond in mijn buurt

RUST EN ZEKERHEID IN MIJN LEVEN

- Ik heb vertrouwen in mijn toekomst
- Ik woon langere tijd op één plek en ben niet vaak verhuisd
- Als er iets verandert, wordt dat met mij besproken
- Ik ben niet plotseling van school gewisseld
- Er zijn geen grote dingen gebeurd in mijn leven die ik moeilijk of vervelend vond

DE KINDEROMBUDSMAN

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

0800-876 54 32
(maandag tot en met vrijdag van 12.00 tot 17.00 uur)

www.dekinderombudsman.nl

ONDERZOEKSTEAM

Laura van den Heuvel
Marit Hopman
Geeta Harnam

KINDEROMBUDSVROUW

Margrite Kalverboer

14 december 2020

Rapportnummer: KOM010/2020